

Opbouw

Tot opbouw van het gereformeerde leven

H. de Jong

'Zonder Mij kunt gij niets doen'

(Johannes 15:5)

Toespraak voor de Alle-Dag-Kerk op 4 november 1992

Er bestaat een belangstelling voor de Heilige Schrift die we moeten wantrouwen en zelfs afkeuren omdat ze ongezond is. Allerlei uitspraken van de bijbel worden dan op een goudschaaltje gewogen of onder de mikroskoop gelegd om te zien of ze ook bestand zijn tegen ons redenerend vermogen of onze experimenteerzucht. Het woord van Jezus waar ik het nu over wil hebben valt gemakkelijk aan deze foute instelling ten prooi. Wat? Zouden wij mensen buiten Christus om niets kunnen uitrichten? Zou de machine die mens heet het zonder Hem niet 'doen'? En het tegenbewijs is gauw geleverd. Kijk maar eens hoe goed wij het doen nadat we ons van Hem hebben losgemaakt. En let maar eens op de prestaties van al die mensen op de wereld die nog nooit van Hem gehoord hebben. 'Zonder Mij kunt gij niets doen', het is een belachelijke uitspraak.

Het is inderdaad waar dat de mens zonder Christus heel veel kan doen. En echt niet enkel kwaad. De niet-gelovige mens is tot grote en indrukwekkende prestaties in staat. Zijn uitvindingen bijvoorbeeld hebben ervoor gezorgd dat het leven van de mensen verlengd en in veel opzichten veraangenaamd is. Maar eerlijk is eerlijk, tegelijk is hij door diezelfde uitvindingen in staat die levensverlenging en veraangenaming ook weer ongedaan te maken. Hele culturen worden door de mens opgebouwd, maar diezelfde culturen worden door diezelfde mens ook weer vernietigd. Zodat de uiteindelijke uitkomst van het hele menselijke bedrijf toch nul is. Kijk, als we daarop letten dan zitten we in de buurt van Jezus' uitspraak. Hij kijkt vanuit het eeuwige koninkrijk van God naar de mens op aarde en stelt dan vast dat het zonder dat koninkrijk of zonder Hem die de belichaming van dat koninkrijk is, met die mens niets gedaan is. Er komt niets wezenlijks uit zijn handen. We moeten dus het koninkrijk Gods als maatstaf nemen en dan is maar al te waar wat Jezus zegt: 'Zonder Mij kunt gij niets doen'.

Wat mij de laatste tijd nogal bezig houdt is dat wij als land en als volk

heel wat op onze schop nemen. En dat zal voorlopig eerder meer dan minder worden. Ik heb de opvang en de integratie van de allochtonen op het oog, de vreemdelingen in onze poorten. Dat is een heel karwei. Ik bedoel niet te zeggen dat omdat dit niet eenvoudig is de toeloop van de vreemdelingen maar afgeremd moet worden. Dat is meer een politieke kwestie, daar laat ik me op deze plaats niet over uit. Maar zijn we als volk niet een beetje lichtvaardig bezig? Zo van: We moeten het kunnen en dus kunnen wij het? Het is zelfs zo dat als je in dit verband maar het woord moeilijk laat vallen, je al direkt onder verdenking van racisme staat. Dat de anderen inderdaad anders zijn, dat mag gewoon geen naam hebben. Dat te noemen is al diskriminerend.

Maar het is intussen wel de werkelijkheid. Wij moeten de allochtonen opvangen maar kunnen wij het ook? We kunnen misschien vanuit onze Buitenveldertse villa's de last wel afwentelen op de armere buurten van de stad maar dat mag nog geen kunnen heten. Dat is alleen maar goedkoop en schijnheilig. We zullen er echt samen aan moeten gaan staan. Dat betekent ook dat er goede voorlichting moet zijn over wat het eigenlijk wil zeggen anderen een volwaardige plaats in ons midden te geven. Dat we daar maar niet in een vlaag van menslievendheid aan beginnen om er dan vervolgens bij de eerste de beste tegenslag weer mee op te houden. Voorlichting, dat is al een manier om lichtvaardigheid te bestrijden. Maar genoeg is het niet. De grote vraag blijft waar wij de geestelijke kracht vandaan halen om dit karwei te klaren. De overheid kan de kerk wel vragen of ze de mensen weer wat meer normbesef wil bijbrengen. Dat is een goede vraag en het is zeer begrijpelijk dat de overheid die stelt. De kerk zal daar naar moeten luisteren. Maar ook hiervan geldt: genoeg is dat niet. De norm is trouwens ook wel genoegzaam bekend, in dit opzicht. Maar de kracht om naar die norm te doen, is die er wel? Dat is de vraag.

'Zonder Mij kunt gij niets doen', zegt Jezus. Ik begrijp eigenlijk niet dat Nederland nu het vandaag voor zo'n

enorme opgave staat niet massaal naar de kerk holt. Om daar in die kerk te gaan bidden om de nodige kracht. Naar de kerk. Niet eens dus voor de preek, in de eerste plaats, maar voor het gebed. Als godsdienst en kerk toch iets betekenen in het leven, dan zou dat nu moeten blijken. In plaats daarvan stromen de kerken leeg. Dat is toch heel vreemd. Mijn huis, zegt Christus, zal een huis des gebeds genaamd worden voor alle volken. Het is een woord dat vandaag in een frisse betekenis voor ons komt te staan. Dat we namelijk als plurale samenleving, samengesteld uit vele nationaliteiten, Gods aangezicht zullen zoeken om van Hem het geschenk van een vreedzaam samenleven te begeren. 'Zonder Mij kunt gij niets doen'.

Bedenk: Christus ziet vanuit zijn koninkrijk ons allemaal, tot de sterkst verwortelde Nederlander toe, als allochtonen. Als vreemdelingen en asielzoekers. 'Een vreemdeling ben ik

37e jaargang – nr. 6
12 maart 1993

In dit nummer

- 95 H. de Jong
'Jezus, wetende...' (2)
- 97 H. Algra
Ds. A. van der Dussen
gepromoveerd
- 100 P.J. van Kampen
'Euro '93': Billy Graham in Europa
- 102 E.R. Postma
Psalm 65
- 104 D. Holwerda
'Is Christus verdeeld?'

Opbouw

Veertiendaagse uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

Redactie

Drs. H. Algra
Ds. J. Bouma
T. Hoekstra
Drs. H. de Jong
Drs. P.J. van Kampen
Mr.dr. J. Meulink
Ds. K. Muller
M.J.F. van der Wal

Adres van de redactie

Ds. K. Muller,
Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen.
Tel. 05130-20476

Alle kopij dient uiterlijk dinsdags, in de week voorafgaande aan de week waarin Opbouw zal verschijnen, bij de redactie binnen te zijn.

Kerknieuws/Onder andere(n)

M.J.F. van der Wal,
Brugakker 60-17,
3704 RA Zeist.
Tel. 03404-61525.

Abonnementen en ledenadministratie

M. van Veelen-Vreugdenhil
Administratie Opbouw
Bronsmos 7
2914 AC Nieuwerkerk aan den IJssel
Tel. 01803-20205.
Gironummer 404945 t.n.v.
Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging

Aanmelding door overschrijving van min. f 25,- contributie op bovenstaand gironummer.

Abonnementen

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.

Abonnementsprijs

Bij vooruitbetaling te voldoen.
f 65,- per jaar of f 36,- per half jaar.
Voor studenten f 52,- per jaar.
Buitenland f 92,- per jaar of
f 104,- per luchtpost. Chequekosten
buitenland: f 15,-.

Advertenties

Tarief: 60 ct. per mm. bij 45 mm. breed (excl. 17,5% BTW). Advertenties inzenden tot woensdag 8.30 uur, anderhalve week vóór verschijningsdatum. Familieberichten uiterlijk vrijdagmorgen, in de week voor verschijning. Advertenties en familieberichten rechtstreeks naar Nedag, t.a.v. het bedrijfsbureau

Technische realisatie

Nedag Grafisch bedrijf b.v.,
postbus 208, 3770 AE Barneveld,
tel. 03420-10760, fax 03420-92542.

Druk

'Steenbergen', Zeist.

bij U, een bijwoner gelijk al mijn vaderen', zegt dan ook een psalmdichter die al sinds mensenheugenis in zijn vaderland woont. Hoezo dan vreemdeling en bijwoner? Wel, deze dichter overweegt: Wat betekent vaderland in het licht van het Vaderhuis? Ten opzichte van dat Vaderhuis voelt hij zich vreemdeling. En dat is hij ook. Zoals wij allemaal. En nu is Christus gekomen om ons toch in dat Vaderhuis op te nemen en te integreren. Daar heeft Hij zich voor geofferd. Dat heeft zijn liefde gedaan. Wij zijn allemaal als vreemdelingen en bijwoners door Hem aangenomen en opgenomen. Als je daarover nadenkt dan kan het niet anders of dat wordt een krachtbron en een inspiratie voor je. Om namelijk Christus na te volgen en vanuit diezelfde liefde die Hem bewogen heeft onze medelanders tegemoet te treden. Zoals het oude Israël geroepen was om de liefde die God in de uittocht uit Egypte getoond had om te zetten in liefde tot de vreemdeling. Nee, we behoeven daarvoor de mooie gave van het vaderland niet op te geven. We mogen God danken voor ons plaatsje op onze geboortegrond. Maar van ons wordt wel gevraagd dat wij het vaderland vanuit het Vaderhuis zullen weten te relativiseren. Zweer je bij het vaderland dan ga aan de grenzen staan om al het vreemde te weren. Maar houd je het bij het Vaderhuis dan ga je aan de deur staan om de anderen binnen te nodigen. Uit pure verwondering dat je zelf niet buiten hoeft te blijven.

'Zonder Mij kunt gij niets doen', – ik durf dat woord van Christus toe te passen op onze houding tegenover de vreemdeling die in onze poorten is. Zonder Christus zullen wij niets goeds voor ze kunnen doen. Zonder Christus zullen de besten onder ons misschien enthousiast beginnen met goed voor de vreemdeling te zijn. Zo zeer zelfs dat men luidruchtig zal zeggen: Zie je wel dat het mogelijk is zonder Christus iets goeds te doen? Maar dan... Dan komen er moeilijkheden en dan zal men afhaken. De kracht en het doorzettingsvermogen zullen ontbreken om de klus te klaren. Onze liefde heeft voeding nodig en die vinden we uiteindelijk bij de liefde van Christus. Hij is niet uitgepraat al zou je dat misschien uit de leegloop van de kerken kunnen opmaken. Wij hebben Hem vandaag even hard nodig als onze voorouders. Zonder Hem kunnen wij niets van betekenis doen.

Kalender

van Ned. Geref. bijeenkomsten van meer dan plaatselijk belang.
Opgave: tel. 05130-20476.

- 29 mrt. Ambtsdragerskonferentie regio Noord-Nederland te Haren
- 24 apr. Jaarvergadering persvereniging Opbouw; spreker: dr. A. van der Dussen
- 6 mei Vrouwenkontaktdag te Kampen
- 13 mei Predikantenkonferentie te Apeldoorn
- 15 mei Jaarvergadering Steun Oost Soemba in de Eenhoorn te Amersfoort; 13.30 uur
- 15 mei Uiterste datum voor inzending van stukken bestemd voor de Landelijke Vergadering 1994 bij de Voorbereidingscommissie te Apeldoorn (J.M. Wentink, Kam. Onnesstr. 5, 7316 LM Apeldoorn)

1994

- 12 mrt. Landelijke Vergadering Apeldoorn

In de komende nummers (o.a.):

D. Holwerda, Ter verdere decoding van het boek Openbaring
T. Hoekstra, De wedergeboorte van Sebastiaan

H. de Jong, Zeist

'Jezus, wetende...' (2)

Ik wil nog even verder spinnen aan de draad van mijn vorig artikel. Al was het alleen maar om een verschrikkelijke drukfout recht te zetten. Ik schreef over de godsverlating van Jezus op Golgota en laat me nu dat woord 'godsverlating' als 'godslastering' in de krant terecht gekomen zijn! Vierde kolom, tweede helft. Echt, ik schrok me wild. Men heeft het wel eens over een zet-duiveltje en men bedoelt daarmee dat het bij sommige drukfouten wel lijkt of de duivel ermee gespeeld heeft maar hier had ik zoiets van: Dit is het werk van de overste der boze geesten zelf. Stel je voor, Jezus in verband gebracht met blasfemie! Gelukkig zal het zinsverband de lezer over deze reuze hindernis hebben heengeholpen, maar een ellendige fout was het wel.

De verzoeking

Maar goed, dat is natuurlijk niet de enige reden om met een vervolgartikel over hetzelfde onderwerp te komen. We hadden het de vorige maal hoofdzakelijk over het verschil tussen Johannes en de andere evangelisten in de weergave van het lijdensbericht. Mij schoten zo achteraf nog wat voorbeelden te binnen van hoe de vierde evangelist in onderscheiding van de anderen te werk gaat. De verzoeking in de hof ontbreekt bij hem, liet ik al zien. En ik wees in dat verband op een passage in hft. 12 waaruit blijkt dat Johannes van een verzoeking van Jezus eigenlijk niet wil weten. De gehoorzaamheid ten dode van de Heiland had voor hem iets vanzelfsprekends. „Laat deze drinkbeker aan Mij voorbijgaan“, bidt Jezus volgens Matteüs, Markus en Lukas, maar bij Johannes lezen we (en dat is dan zo'n nagekomen plaats uit zijn evangelie waar ik nu mee kom): „De beker die de Vader Mij gegeven heeft, zou Ik die niet drinken?“ (Johannes 18 : 11). Ik omschrijf: Natúúrlijk, ga Ik die drinken! Nee-zeggen tegen iets dat de Vader Mij geeft? Dat kan toch niet? Geen sprake van! Mijns inziens vinden we hier bij Johannes opnieuw een zeer duidelijke toespeling op het door hem niet verhaalde verzoekingsgebeuren in de hof, vanwege dat woord 'beker'. Vanwege ook de plaats waar Jezus het 'beker'-woord sprak: in diezelfde hof. Maar Johannes laat daar een heel ander licht op vallen. Johannes' visie doet je denken aan de woorden van Gezang 398 : 3 van het Liedboek (oorspronkelijk van Dietrich Bonhoeffer): „En wilt Gij ons de bittere beker geven/ met gal gevuld tot aan de hoogste rand,/dan nemen wij hem dankbaar zonder beven/aan uit uw goede, uw geliefde hand.“ Dit is wat Jezus volgens Johannes doet. Tussen haakjes:

Ik was eens in een kerkdienst waarin de dominee geweldig stond af te geven op de bekende regels uit: 'Een vaste burcht': „Delf vrouw en kindren 't graf, neem goed en bloed ons af...“ Brallende taal noemde hij dat. Aan het eind van de dienst gaf hij (zonder erg, natuurlijk) dit lied van Bonhoeffer op. Het couplet dat ik eruit citeerde doet mijns inziens voor die regels uit het Luther-lied niet onder. De bittere met gal gevulde beker dankbaar en zonder beven aannemen? Is dat niet een beetje teveel van het goede? Maar ja, Bonhoeffer is een heilige van onze tijd terwijl de reformator zijn heiligheid in het stukgezongen 31 oktober-lied al lang verspeeld heeft. Hoe dat nu verder ook zij, wat Bonhoeffer ons daar in dat oudejaarsavond-lied laat zingen is voor ons gewone mensen wel heel hoog gegrepen. Maar Johannes zou zeggen: Voor de Eniggeboren Zoon van God niet! „De beker die de Vader Mij gegeven heeft, zou Ik die niet drinken?“ En, zou Bonhoeffer toevoegen, als Hij het kan dan wij ook – door Zijn Geest. En dat is ook weer waar.

De Godsverlating

Voorts nog iets over de godsverlating van Jezus. De geweldig indrukwekkende beginregel uit Psalm 22 komen we in het lijdensverhaal van Johannes niet tegen. „Mijn God, mijn God, waarom hebt Gij Mij verlaten?“, wij vangen het bij Johannes uit Jezus' mond niet op. Daarop wijzend de vorige keer vroeg ik aandacht voor Johannes 8 : 29 waar we lezen: „En die Mij gezonden heeft is met Mij. Hij heeft Mij niet alleen gelaten, want Ik doe altijd wat Hem behaagt“. De godsverlating lijkt hier wel, zei ik toen, ontkend te worden en wel voor de hele duur van Jezus' dienst op aarde. Zonder daarvan terug te komen wil ik nu opmerken dat ik nog dichterbij huis had kunnen blijven. Ik hoefde niet eens zover terug te gaan in Johannes' beschrijving, want vlak vóór de ingang van zijn lijden horen we Jezus zeggen: „Zie, de ure komt en is gekomen, dat gij verstrooid wordt, een ieder naar het zijne en Mij alleen laat. En toch ben Ik niet alleen, want de Vader is met Mij“ (Johannes 16 : 32). „De Vader is met Mij“, de duidelijke suggestie die van dit woord uitgaat is dat de Here Jezus met dit parool, met dit adagium de lijdenstunnel is binnengetreden. Wel verlaten door zijn leerlingen maar niet door zijn Vader. Dit sluit ook aan bij het nadrukkelijke gebruik dat Jezus in deze hoofdstukken maakt van het werkwoord 'blijven'. Jezus heeft het over „de Vader die in Mij blijft“ (Johannes 14 : 10) en zegt tegen de leerlingen (en ons): „Indien gij mijn geboden bewaart, zult gij in mijn liefde blijven, gelijk Ik de geboden mijns Vaders bewaard heb en blijf in zijn

liefde“ (Johannes 15 : 10). Het is Jezus' gehoorzaamheid die Hem doet blijven in de liefde van de Vader. In deze duurzame aanwezigheid van God bij Hem is ook door het kruislijden geen gat geslagen want Jezus' gehoorzaamheid bereikte toen juist haar hoogtepunt.

De dorst

Uitvoerig hebben we de vorige maal ook stil gestaan bij Jezus' kruiswoord „Het is volbracht“. Ik wil nu aandacht vragen voor het kruiswoord dat daar bij Johannes aan vooraf gaat: „Mij dorst!“ En let dan eens op hoe de vierde evangelist met dit woord van de Heiland omgaat. „Hierna zei Jezus, daar Hij wist dat alles reeds volbracht was, opdat de Schrift vervuld zou worden: „Mij dorst!“ Johannes heeft het bij de kijk die hij op het lijden van de Heer had klaarblijkelijk moeilijk gevonden om toe te geven dat de Zoon van God aan zoiets als dorst geleden zou hebben. Dorst hebben betekende immers in dit verband voor Jezus: Nu móet ik water drinken anders krijg ik het werk niet gedaan. En zo'n afhankelijkheid van de lichamelijke functies

EH-Basisjaar. Fundament voor het leven

Ga je straks studeren aan HBO of universiteit? Volg dan eerst het Basisjaar van de Evangelische Hogeschool. Een opleiding die een fundament voor je studie én je leven legt. Door ruim aandacht te besteden aan bijbelse vorming. Zonder praktische vaardigheden te vergeten. Interesse? Vraag de studiegids aan!

Ja! Stuur mij de studiegids. B-3

Naam: _____

Adres: _____

Postcode: _____

Woonplaats: _____

Bon opsturen naar:
EH, Postbus 957, 3800 AZ Amersfoort

 **evangelische
hogeschool**

15 jaar principiële kwaliteit

kun je je toch bij de Zoon van God niet voorstellen. Had Jezus toen men Hem eens aanspoorde iets te gebruiken („rabbi, eet!") soms niet gezegd dat Hij genoeg had aan een spijs waarvan de leerlingen niet wisten? Te weten: het doen van de wil van zijn Vader (Johannes 4 : 31 - 34)? Behalve voor eten gold dat toch ook voor drinken? Vandaar dat Johannes het zo voorstelt dat toen Jezus dat woord over zijn dorst sprak het werk al gedaan wás. Er bestond derhalve voor Hem geen noodzaak meer om water te drinken. Toch reikte de traditie Johannes dat gegeven over die dorst van de Meester aan. Nu, heeft de evangelist overwogen, dan moet de reden waarom de Here dat gezegd heeft deze geweest zijn dat Hij de Schrift wilde vervullen. Want die heeft het in sommige psalmen over de dorst van de Gode welgevallige lijder (Psalm 63 : 2; 69 : 22). De enige reden waarom de Here „Mij dorst!" riep was dus „opdat de Schrift vervuld zou worden". Eerlijk gezegd, dit komt bij ons niet sympathiek over. Alsof de Here aan het kruis onaanvaardbaar een program afwerkte of een draaiboek afwikkelde. Die dorst zal toch wel echt geweest zijn? Echt en ondraaglijk? Had Johannes als hij het met dit onderdeel van het lijdensverhaal moeilijk had het maar niet beter weg kunnen laten, zoals hij dat met de verzoekingsscène gedaan heeft. Hij hoefde het toch in zijn verhaal niet op te nemen? Hij heeft wel meer laten liggen. Hij ging kiezend te werk, zoals iedere schrijver dat doet. Maar Johannes, moeten wij verstaan, heeft vóór alles Gód in Jezus aan het werk gezien. Dat heeft hij zo duidelijk mogelijk in het licht willen stellen.

Jezus' gebed

We kunnen dit ook nog illustreren met behulp van het gebedsleven van Jezus. Een wel heel gevoelig punt. Johannes bericht ons dat Jezus alvorens Lazarus uit de doden op te wekken eerst een gebed heeft opgezonden. Je verwacht dan, dit lezende, een gebed onder ogen te krijgen waarin de Here vraagt of God Hem de macht en de kracht wil geven om dit wonder teken te verrichten. Bidden is immers een gebaar van afhankelijkheid, wie bidt komt voor God met lege handen. Hoe zag nu volgens Johannes dit gebed van Jezus eruit? Aldus: „Vader, Ik dank U, dat Gij Mij verhoord hebt. Zelf wist Ik, dat Gij Mij altijd verhoort, maar terwille van de schare die rondom Mij staat, heb Ik gesproken, opdat zij geloven dat Gij Mij gezonden hebt" (Johannes 11 : 41/2). Hier lijkt het alsof de werkelijkheid van wat bidden eigenlijk is, wordt aangetast. Jezus vraagt niet echt, dat hoeft Hij niet als Zoon van de Vader, Hij dankt slechts voor de verhooring en het is alleen maar terwille van de schare rondom dat Hij de vraaghouding aanneemt en het gebed uitspreekt. Maar is dit nog wel bidden? Heel scherp gezegd: Christus lijkt zich met dit gebed „aan de mensen te ver-tonen" – geheel tegen de strekking

van zijn eigen gebedsonderwijs in (Matteüs 6 : 5). De biddende Jezus lijkt zo wel door een muur van ons gescheiden. Dit is pijnlijk. Juist wat het bidden betreft zouden we Jezus zo graag als onzer één in de kring willen hebben. Dat wordt ons niet gegund. De drie synoptische evangeliën verhullen dat enigszins. Zij volstaan met te laten doorschemeren dat Jezus nooit met zijn discipelen samen gebeden heeft, nooit zelfs van „onze Vader" gesproken heeft. Altijd had Hij het over „uw Vader". „Gij nu, bidt aldus...", heet het bij Matteüs en via Lukas horen horen we de Meester zeggen: „Wanneer gij bidt, zegt...". „Wanneer gij bidt", nooit: Laat ons bidden. Nergens zien we Jezus met de jongeren verenigd in gebed. Hij trok zich voor zijn bidden steeds in de eenzaamheid terug. Dat alles wijst op onderscheid en afstand tussen Jezus en zijn leerlingen, al maak je dat bij de synoptische evangeliën meer op dan dat het met zoveel woorden gezegd wordt, laat staan benadrukt. Het is nu echter weer Johannes die wat bij de anderen aanduidenderwijs naar voren komt expliciet maakt. Dat ontbreken van „onze Vader" in Jezus' mond scherpt hij aan door de Heiland te laten spreken van „mijn Vader en uw Vader, mijn God en uw God" (Johannes 20 : 17). En terecht, dat uithalen bij Johannes van Jezus en de zijnen op dit punt. Dat wordt begrijpelijk en aannemelijk als je de toon van Jezus' bidden volgens Johannes op je in laat werken. Dat is een spreken tot God op voet van gelijkheid geweest: „Vader, Ik wil..." (Johannes 17 : 24). Hoe anders klinkt dat dan het gebed van Jezus in de hof „Vader, ... niet gelijk Ik wil, maar gelijk Gij wilt". Met dit laatste gebed (bij de anderen en weer niet bij Johannes overgeleverd!) is Jezus heel dicht bij ons. Weliswaar een steenworp van ons vandaan maar toch na. Johannes evenwel ziet Jezus van God uit (als ik dat tenminste zo zeggen kan) en laat duidelijk merken dat Hij als de Eniggeborene van de Vader een onmededeelbaar gebedsleven heeft gekend. Wij bidden dan ook niet samen met Hem maar we vragen de Vader *in zijn naam* (Johannes 16 : 23/4).

Tot zover nog wat ondersteunende teksten bij het artikel van de vorige week. Deels door mijzelf gevonden, deels door anderen mij aangereikt.

Iets heel anders

Ik zie dat ik nog wat ruimte over heb en gebruik die voor een opmerking van geheel andere aard. Onlangs mij voorbereidend op de catechisatie-les raadpleegde ik de Heidelberger zoals die tegenwoordig in het Gereformeerde Kerkboek van de vrijgemaakten staat. Het ging over onze menselijke verdorvenheid en we lezen daarover in de moderne versie van antwoord 5 dat wij er naar onze aard *op uit zijn* God en de naaste te haten. Ook bij vraag 8 staat: „Maar zijn we zo verdorven, dat we helemaal onbe-

kwaam zijn tot iets goeds en *uit op elk kwaad?*", waarop het antwoord luidt: „Ja,..." „Het vroegere „*geneigd zijn tot alle kwaad*" is hier dus geworden tot een „*uit zijn op elk kwaad*" (zie ook bij antwoord 60). Ik vraag me af of dat een verbetering is. „Ergens op uit zijn" is een zaak van opzet. Daar zit een geneigdheid achter maar in plaats van die te bedwingen gaat men erop in en volgt men haar bewust. Wanneer ik voorbij een boekhandel kom heb ik de neiging naar binnen te stappen. Gelukkig geef ik daar niet altijd aan toe. Nog minder ben ik erop uit boekhandelaren met mijn bezoek te vereren. Zo staat het ook met alle overige kwaad. Ik heb er de neiging toe. Lang niet altijd bewust, natuurlijk, maar in situaties van bekoring merk ik dat op. En dan komt de strijd om die neiging te bedwingen welk gevecht (te) vaak maar gelukkig toch niet altijd verloren wordt. Gods weerhoudende krachten zijn er ook nog! Bij de gelovigen maar ook bij de niet-gelovigen. Als het echt waar was dat wij mensen uit zijn op haat en alle kwaad dan zou er geen menselijk samenleven meer mogelijk zijn. We hebben hier dan ook te doen met een onzinnig ver doorgedreven zondeleer waarin zelfs geen plaats meer is voor „enige betrachting tot de deugd en tot uiterlijke tucht", die in de Dordtse Leerregels de natuurlijke mens nog gelaten wordt (III/IV, par. 4). Jammer, want we worden door mensen als Aleid Schilder nogal aan de tand gevoeld over onze belijdenis op dit punt. We moeten haar humanistisch optimisme niet door onjuiste overdrijvingen in de kaart spelen. Hoe moet dat nu, vroeg ik me af, met de ondertekening van de Drie Formulieren van Enigheid? Onderschrijven de vrijgemaakte predikanten deze dwaalleer werkelijk met hun handtekening? Of ziet men af van letterlijke binding en behelpt men zich met 'geest en hoofdzaak'? Dat zou niet eens kunnen, want het gaat hier om een hoofdzaak. Ach, het is mijn probleem niet, dat weten de lezers wel van mij, maar zo vaak van ontrouw aan de belijdenis beschuldigd heb ik er wel een beetje lol in mijn vrijgemaakte broeders een koekje van eigen deeg te presenteren. Alles in het gemoedelijke, hoor, maar met enige fantasie zou je deze nieuwe vertaling een 'aanranding van de Belijdenis' kunnen noemen. Ergens toe geneigd zijn is nu eenmaal fundamenteel iets anders dan ergens op uit zijn. Zo'n vergissing en dat op zo'n belangrijk punt, foei! Of zou dit ook een drukfout zijn?

H. Algra, Den Helder

Ds. A. van der Dussen gepromoveerd

Dialogoog

Dochter (14): „Waar gaat u naar toe?”

Vader: „Naar een promotie”

Dochter: „Van wie?”

Vader: „Van ds. van der Dussen”

Dochter: „Kan een dominee dan ook promoveren? Dat wist ik niet. Een dominee is toch het hoogste?”

Op naar de V.U.

Ja, een dominee kan dus wél promoveren. In de afgelopen jaren heeft drs. A. van der Dussen uit Eindhoven hard gewerkt aan zijn proefschrift, dat als titel mee heeft gekregen: 'De Vrije Keus?...de spanning tussen vrijheid en rede in de revival-theologie van Charles Grandison Finney'. Op 26 februari verdedigde hij in het openbaar aan de Vrije Universiteit zijn dissertatie. En dus begaven we ons door een regenachtig Noord-Holland naar de drukke Randstad.

Bij het hoofdgebouw van de V.U. leek het wel of hier een Nederlands Gereformeerde predikantenkonferentie zou beginnen. We telden al direkt 5 predi-

kanten die naar de ingang liepen. En er volgden er meer. Iemand die de preekvoorziening regelt zou hier goede zaken kunnen doen. Maar dat is natuurlijk niet de bedoeling. Na de jassen aan de kapstok te hebben gehangen begaven we ons naar het Auditorium. Het was nog maar net 1 uur geweest, maar de zaal zat al vrij vol. Uit Eindhoven was zelfs een hele bus gekomen. Verder – zoals gezegd – veel predikanten, gemeenteleden uit Haarlem en uit de omgeving van Hardinxveld, uit Den Haag, familie, vrienden, bekenden. Het bleek al snel dat de zaal te klein was. Er werden stoelen aangesleept, mensen gingen op tafels zitten, zelfs de trappen boden zitplaatsen. Een journalist maakte staande alvast enkele aantekeningen.

C.G. Finney

In het proefschrift van Van der Dussen staan de persoon en de theologie van de Amerikaanse evangelist Charles Grandison Finney (1792 – 1875) centraal. Finney was afkomstig uit de presbyteriaanse kerken, maar na zijn

bekering kwam hij in konflikt met de klassiek-calvinistische vleugel van deze kerken. Hij werd een vooraanstaand (evangelisch) opwekkingsprediker. In de loop van zijn denken ontwikkelde Finney de perfektionistische overtuiging dat de mens in dit leven geheel vrij kan worden van zonde. Hij staat uiteraard niet model voor DE evangelische beweging, want het betreft een uitermate bont gezelschap. Daarom is het moeilijk om over DE evangelische beweging te schrijven. In het proefschrift van Van der Dussen wordt dan ook een analyse gegeven van de theologie van een van de markantste vertegenwoordigers van de Amerikaanse opwekkingsbeweging uit de vorige eeuw.

Waarom dit onderwerp?

Wat beweegt iemand om zo uitgebreid studie te doen naar een in Nederland onbekende vertegenwoordiger van de opwekkingsbeweging?

In het Woord Vooraf van zijn proefschrift legt Ds. van der Dussen uit waarom hij nieuwsgierig was naar de

Pastorale notitie

J.H. Veeffkind, Krommenie

Kraambezoek

Ik loop niet met molentjes door de wereld. Noch met gebedsmolens door de kerk. Ik heb er al moeite genoeg mee om zelf te bidden. Laat staan dan dat ik aan de lopende band moet bidden met anderen.

„Hij heeft er toch voor geleerd”, zeggen mensen. Zelfs mensen die beter moesten weten. Daar leer je namelijk niet voor. Daar kun je niet voor leren. Dat kun je alleen maar léren.

Je wordt dominee ten koste van je eerste gemeente, zegt men. En men heeft gelijk. Ikzelf ging al in de fout vóórdat ik aan het karwei begonnen was. Nee, ik heb het niet nóg eens over het warmlopen langs de lijn. Nù

heb ik het over de tijd dat je in het startblók staat, maar dat het startschot nog niet gelost is.

Een paar dagen vóór mijn bevestiging werd in één van de gezinnen een baby geboren. Moeder en kind maakten het wél, in de kraamkliniek. Dominee – nee, ik wás nog geen dominee. Student – nee, ik was geen student meer. Ik was te groot voor servet en te klein voor tafellaken. Goed dan: ik op weg. Op spoorweg, wel te verstaan. Wie had in die goeie ouwe tijd kunnen vermoeden dat je in ons vak ooit nog eens in een automobiel rond zou rijden?

Stel je voor: een grote zaal met een stuk of tien jonge moeders en eenzelfde hoeveelheid jonge kinderen. En daar zit jij als linkse, verlegen jongeman tussen.

Wat doe je dan? Je praat een poosje met de moeder, je kijkt even naar het kind, en je bent blij als je weer op de gang staat.

Maar je bent wel in de fout gegaan. En dat krijg je later ook op je brood. Jaren later nog. Als je afscheid neemt.

Is het fout, dat je als dominee op bezoek gaat om het jong geluk geluk te wensen? Nee, maar je hoeft niet krampachtig voor iedereen uit te rennen. Is het fout, dat je op een grote zaal niet mèt moeder en vóór kind 'leest' en 'bidt'? Nee, daar is dit ge-

beuren te intiem en te teder voor. Maar het is wél fout om niet te lezen en te bidden in de kleine kring van het gezin. En in die fout ben ik gegaan, en die kun je nooit meer goedmaken. Als er in christelijke kring een kindje is geboren, dan moet hier op een christelijke manier voor gedankt worden. Ook als het gaat om de rafelige rand van de gemeente, of daar zelfs overheen.

Het is een fijn stel. Ze komen nooit in de kerk. Hij heeft geen belijdenis gedaan. Zij is helemaal geen lid. Toen er een baby geboren was, gingen we bij hen op bezoek. Een week of twee later. Bij hen thuis. Ik las psalm 139 voor. Dat doe ik graag bij zo'n gelegenheid. Ik dankte en bad voor dit kind dat toch warempel ook bestemd is voor de schare die niemand kan tellen. Later hoorde ik dat ze aan zijn ouders gevraagd hadden, welke psalm het was die dominee gelezen had. Had hun zo getroffen.

En wanneer je als dominees-echtpaar op kraambezoek gaat, neem dan een cadeautje mee dat bij je werk past. Hemdjes en speeltjes krijgen ze al genoeg.

Denk eens aan een boekje uit de serie Wat de bijbel vertelt. Voor het kind om naar te kijken. Voor de ouders om voor te lezen.

Snijdt het mes aan twee kanten.

ds. A. van der Dussen
foto: fotopersbureau Peter Smulders

'theologische eigenheid' van de Evangelische Beweging. Als predikant is hij in aanraking gekomen met mensen die overgingen naar een evangeliegemeente, maar ook met mensen die de stap in omgekeerde richting maakten. Daarnaast boeide hem de ontwikkeling van kerkleden die door hun contacten met de evangelische beweging tot een verdieping van hun geloofsleven kwamen. In een vraaggesprek met H. Hoksbergen (Nederlands Dagblad, 25 februari 1993) merkte Van der Dussen o.a. op: „Aan de ene kant zie ik dingen bij evangelischen die me jaloers maken. Ze zijn enthousiast en komen voor hun geloof uit. Aan de andere kant voel ik als gereformeerde ook kriebels. Ik heb me afgevraagd of dat tweeslachtige gevoel alleen iets oppervlakkigs is of dat er theologische gronden voor zijn”. De Eindhovense predikant stelde tevens dat zijn onderzoek past in de grotere belangstelling die er voor de evangelischen is ontstaan binnen de gereformeerde gezindte. „Het is een noodzakelijke inhaalmanoeuvre. Je komt elkaar gewoon tegen, bijvoorbeeld bij de E.O. We zien dat we de evangelischen serieus moeten nemen en dat we elkaar over en weer moeten leren kennen”.

Plechtig

Eindelijk is het dus zover. Met vijf minuten vertraging komt een lange rij mensen binnen. Iedereen gaat staan. Zo'n promotie is natuurlijk een plechtige aangelegenheid. Dat merk je alleen al aan de manier van lopen en de kleding (toga's) van de heren. Eén heer heeft een wat afwijkende kleur: het stemmig zwart wordt bij hem afgewisseld met de kleur paars. Later blijkt de drager van deze toga prof. Gäbler uit Basel te zijn. Andere universiteit, andere kleur? Wie weet. Even voorstellen (uw verslaggever hoopt dat hij het ongeveer goed in zijn hoofd heeft, maar er kunnen nog wel een paar schoonheidsfoutjes in zitten). Aller-

eerst is daar de pedel (compleet met een korte verzilverde staf, althans: die associatie riep het voorwerp bij mij op). Zijn functie is: het zorgen dat alles in goede orde en op tijd verloopt. De rector magnificus: bij de promotie heeft hij de leiding van de promotieplechtigheid en hij is ook de voorzitter van de commissie die beoordeelt of de verdediging van het proefschrift goed verlopen is. De opponenten: zij stellen kritische vragen bij het proefschrift. De promotor: een hoogleraar die de (bege-)leiding heeft bij het schrijven van het proefschrift (bij dit proefschrift de hoogleraren K.U. Gäbler en K. Veenhof). De referent: de mede-beoordelaar van het proefschrift. De paronymen: de personen die de promovendus terzijde staan bij het verdedigen van zijn proefschrift (mevrouw C. van der Dussen, een zuster van de promovendus, en dr. G.C. den Hertog, christelijk gereformeerd predikant in Leiden). Ook de andere hoogleraren van de faculteit zijn aanwezig. En tenslotte de hoofdpersoon: de promovendus. Hij zit niet achter de tafel, maar staat achter een kathedraal tegenover de tafel.

Toelichting op het proefschrift

De rector magnificus spreekt het vortum uit. Daarna geeft hij de gelegenheid aan de promovendus om zijn proefschrift toe te lichten. Het wordt een betoog waarin duidelijk wordt dat het onderwerp actueel is. Toen Bill Clinton zijn inaugurele rede uitsprak, werd het publieke gebed uitgesproken door een vergrijsde evangelist: Billy Graham. Terwijl Clinton de nadruk legt op de noodzaak tot politieke verandering, verwacht je dat Graham juist accenten legt bij de status quo, het behoud van het bestaande en op de noodzaak van persoonlijke wedergeboorte. Bij Charles Finney komen deze beide elementen samen: de noodzaak van persoonlijke bekering én van sociale vernieuwing. Hij dacht bijvoorbeeld dat een daadwerkelijke afschaffing van de slavernij zou leiden tot de spoedige vestiging van Gods koninkrijk op aarde: het Duizendjarig Rijk. Volgens Finney is de nieuwe wereld maakbaar; het is de Amerikaanse droom van de vrijheid en de rede. Het calvinisme slaat de mensen lam; de mens moet élf beslissen over zijn eeuwig wel en wee. Alles wat moet kán, als je maar wilt. In dat denken zitten golven van religieuze en morele energie. De rede (het verstand), het christelijk geloof, de moraal, de werkelijkheid en God zitten heel redelijk in elkaar. Er is geen sprake van wilkeur; de enige juiste en logische keuze is de bekering. De juridisch geschoolde Finney vond dat je een methode van verkondiging moet bedenken waardoor mensen de boodschap logischerwijs wel aan móeten nemen. Deze manier van denken roept uiteraard vraagtekens op, vragen die in het proefschrift van Van der Dussen uitgebreid aan de orde worden gesteld.

Verdediging van het proefschrift

Na deze uitleg over zijn proefschrift is het de beurt aan de heren achter de tafel. De eerste vraag was nogal verbaaltechnisch van aard: is het wel juist om het engelse evidence door evidence te vertalen? Een tweede vraag betrof de bekering van Finney, in een donker bos, want niemand mocht hem zien. Volgens Prof. J. Wessels (hoogleraar in de missiologie) zit er zo weinig 'gein' (= letterlijk: genade) in deze bekering, het wordt zo sober beschreven. Heeft dat bos niet méér geheimen? Was Finney (als dirigent van het kerkkoor en bespeler van de cello) niet een veel kleurrijker persoon? Volgens Van der Dussen durfde Finney aanvankelijk niet in het openbaar voor zijn bekering uit te komen. Achteraf hebben de verhalen iets schematisch, iets sjabloon-achtigs mee gekregen. Overigens zit er in het bekeringsverhaal van Finney een sterk rationeel (verstandelijk) element: het is wáár wat er in de Bijbel staat, het klópt (bijna als een juridisch betoog). Prof. A. van Egmond (dogmaticus) vroeg zich af of de kritiek van Van der Dussen op het begrip vrijheid bij Finney niet te maken heeft met zijn weerstand tegen het accent op de redelijkheid in diens theologie. Zou u diezelfde kritiek ook hebben gehad als Finney alle nadruk had gelegd op Gods liefde? In zijn antwoord legde Van der Dussen uit dat hij geen proefschrift heeft geschreven over de bijbelse vrijheid, maar dat hij wel met Finney aan de slag moest. En wat hem bij Finney's vrijheidsbegrip is opgefallen is dat dit begrip een liberale i.p.v. een bijbelse inhoud heeft gekregen.

Eén van de vragenstellers ging specifiek in op een stelling: 'Finney's denken kan niet als reformatorisch worden aangeduid.' Wat dan wel? Ook hier geeft Van der Dussen weer slagvaardig antwoord; het lijkt wel of hij er geen moment over na hoeft te denken. Hij betoogt o.a. dat 'reformatisch' méér is dan het denken van Calvijn. Finney staat ook ver van Luther af en doet in zijn geschriften Luther tekort als hij hem alleen maar noemt in verband met de morele strijd die christenen hebben te voeren. Waar het om gaat is dat Finney de kern van het reformatorisch denken ontkent: de rechtvaardiging van de goddelozen. Dat geloof is voor Finney een gruwel, het klopt voor hem niet, hij kan er uiteindelijk niet mee overweg. Dat Finney een christen was, staat voor Van der Dussen echter buiten de discussie. „Het zou onbeschaamd zijn om hem dat predikaat te onthouden.”

Hora Est

Was er ook sprake van een ontwikkeling van het denken van Finney? (zijn bekendste werken werden tussen 1835 en 1847 geschreven). Vragensteller: „Ik veronderstel toch dat die ontwikkelingen er zijn geweest. Of zit ik fout?” Van der Dussen: „U zit zeker goed!” Vragensteller: „Dat wilde ik horen”. Van der Dussen: „Maar daarom zeg ik

het niet'....om daarna verder zijn antwoord toe te lichten. Ondertussen verschuift een gordijn. Mijn buurman zegt: „de pedel!” Het geeft een beetje een sinterklaasgevoel. Is het al tijd? Komt de pedel al binnen? Ja, de laatste vraag moet heel snel worden afgerond. Het 'Hora Est' (= het is tijd!) weerklinkt. De heren en één dame verdwijnen achter de deur. De promotiecommissie zal zich gaan buigen over de vraag of Ds. van der Dussen zich voortaan doctor in de godgeleerdheid mag noemen. Gerommel in de zaal. Al hoeft niemand zenuwachtig te worden: de kans op 'zakken' is hier – nadat een proefschrift eenmaal is geaccepteerd – verwaarloosbaar klein.

Toespraken

Om 14.47 uur komt het gezelschap weer binnen. De Rector Magnificus: „Ik heropen deze vergadering”. Het blijkt dat ds. Van der Dussen straks inderdaad de doctorsbul (in een blauwe koker) in ontvangst mag nemen. De beide promotoren (inmiddels allebei in Zwitserland woonachtig) houden een toespraak. Prof. Dr. K.U. Gäbler spreekt de promovendus kort toe en overhandigt hem de bul. Ds. van der Dussen mag zich voortaan (als eerste Nederlands Gereformeerd predikant) doctor in de godgeleerdheid noemen. Prof. Dr. K. Veenhof haalt enkele persoonlijke herinneringen op. Hij roemt de persoonlijke aanpak, de zorgvuldigheid en de continuïteit waarmee Van der Dussen (naast zijn werk in de gemeente) aan het proefschrift heeft gewerkt. Hij prijst (evenals enkele anderen) ook de toegankelijke schrijfstijl van Van der Dussen, waar-

door het boek niet alleen vaktheologen zal aanspreken. Ook merkt hij op dat uit de studie van Van der Dussen blijkt dat wetenschappelijk-theologisch denken niet per definitie gevaarlijk hoeft te zijn voor het geloofsleven. Tenslotte ging de waardering (zeer terecht) ook uit naar de echtgenote van Ds. van der Dussen. „Jullie stemden je doelen op elkaar af”. Met een handdruk wordt dit deel van de plechtigheid bezegeld.

De rector magnificus spreekt tenslotte de lofverheffing uit. „De Naam des Heren zij geloofd, van nu aan tot in eeuwigheid”. Familie, vrienden, bekenden en journalisten verlaten de zaal, de meesten op weg naar de receptie. Een enkeling begeeft zich naar een andere zaal; vanmiddag aanvaardt dr. M. Parmentier zijn ambt als bijzonder hoogleraar aan de V.U. in.... de theologie van de charismatische vernieuwing (!). Toch wel een bijzondere samenloop van omstandigheden....twee maal neemt vanmiddag de 'opwekkingbeweging' een bijzondere plaats in aan de Vrije Universiteit. Dat het tijdens de receptie na de promotie van de Eindhovense predikant een drukte van belang was, behoeft geen betoog. Een lange rij mensen, die allemaal de kersverse doctor en zijn echtgenote de hand kwamen drukken. Want het afronden van een akade-

misch proefschrift is een ferme handdruk waard.

Nawoord

1 Aan het proefschrift zijn 14 stellingen toegevoegd. Enkele stellingen werden reeds gepubliceerd in het Nederlands Dagblad van 23 februari 1993. De 10e stelling lichten we hier nog even uit: „De combinatie van enerzijds de beïnvloeding van het theologisch klimaat binnen de Nederlands Gereformeerde kerken door A. Janse (1890-1960), en anderzijds de affiniteit die een deel van de Christelijke Gereformeerde kerken heeft met de Nadere Reformatie, is een belangrijke bijdrage tot de impasse waarin de landelijke samensprekingen tussen deze kerken zich bevinden.”

2 Het proefschrift 'De vrije keus?' is in boekvorm verschenen bij Uitgeverij Boekencentrum.

3 In deze bijdrage in 'Opbouw' werd niet uitgebreid ingegaan op de inhoud van het proefschrift. Over enkele maanden hoopt drs. H. Smit uit Barendrecht in 'Opbouw' uitgebreid aandacht te besteden aan deze publikatie.

4 Tenslotte verwijzen we naar de jaarvergadering van de persvereniging 'Opbouw' (24 april 1993), waar dr. A. van der Dussen nader zal ingaan op enkele aspecten van de evangelische beweging.

Toen ging Abram

Zo maar gerust op reis gegaan,
zonder te weten waar hij zou komen,
zo maar, omdat hij Gods stem had vernomen,
zo maar, omdat hij Gods stem had verstaan.

Zo maar gerust met God te gaan,
in blind vertrouwen, zonder te vragen,
zo maar te lopen door alle dagen,
zo wil ik zijn, zo wil ik bestaan.

Zo maar gerust de reis te gaan,
dwars door de jungle van het leven,
zo maar jezelf in Gods handen geven,
moeiten en zorgen moedig doorstaan.

Zoals eens Abram, zo wil ik gaan,
zo wil ik lopen, zo wil ik reizen
naar 't goede land dat God zelf mij zal wijzen,
daar waar de bron ligt van mijn bestaan.

E. Ijskes-Kooger
Uit: Windveren.

P.J. van Kampen, Eck en Wiel

'Euro '93': Billy Graham in Europa

De bekende Amerikaanse evangelist Billy Graham, inmiddels 73 jaar oud, is van 18 tot 21 maart a.s. in de Duitse stad Essen. Daar hoopt hij op een viertal avonden samenkomsten te leiden die in een groot deel van Europa kunnen worden gehoord en gezien.

Per satelliet worden Grahams 'boodschappen' doorgezonden naar 1500 plaatsen in Oost en West van ons werelddeel. Wat verdere cijfers, in 43 verschillende talen wordt simultaan vertaald.

In ons land, dat zich overigens als laatste aanmeldde, doet men mee in 37 plaatsen. Ze liggen in alle provincies behalve in Groningen en Zeeland. In ons land wordt de coördinatie van het hele project verzorgd door de Evangelische Alliantie, al vanaf november wordt op allerlei plaatsen uiterst hard aan de voorbereiding gewerkt. Dat geldt zowel voor binnen- als ook buitenland. Daarover zou ik graag wat dingen vertellen. Er is achter de schermen heel wat opmerkelijks aan de hand, zodat we alleen tot onze schade die hele campagne veronachtzamen!

Door omstandigheden zit ik wellicht wat 'dichter bij het vuur' dan het merendeel van de lezers van ons blad 'Opbouw'. Met de voorbereidingen in Wageningen en omgeving heb ik het een en ander te maken en bovendien ben ik al twintig jaar bevriend met de directeur van de Evangelische Alliantie, Arnold van Heusden, van wie zeer recent ik een aantal zeer boeiende zaken vernam. Dit verhaal is daarom een extra 'aangekleed' persbericht dat de EA dezer dagen aan diverse media toezendt. Ik heb wat voorbeelden, 'uit eerste hand vernomen', aan dat persbericht toegevoegd.

Op zaterdag 27 februari jl. waren vertegenwoordigers van zo'n veertig Europese landen in de 'aktieplaats' Essen aanwezig. Uit ons land waren dat Gerard v.d. Schee en Arnold van Heusden, de landelijk coördinator van de campagne en de directeur van de EA. Men hoorde boeiende verhalen uit de deelnemende landen, berichten van uiteenlopende aard, overigens.

In Portugal ken men al sinds eeuwen een alles overheersende Rooms-Katholieke Kerk. Protestanten, die er slechts in kleine aantallen voorkomen, hebben bovendien de gruwelijke handicap dat ze buitengewoon verdeeld zijn! Samenwerking tussen al die kleine evangelische clubjes is dus uiterst moeizaam. In dit bijzondere geval is er echter sprake van beduidend betere contacten dan ooit tevoren. De Portugese coördinator Antonio Perez maakte bovendien melding van

het gebaar van de bisschop van een grote Portugese stad, die zijn kathedraal met wel 5000 zitplaatsen ter beschikking stelde. Zijn motivatie: „Die Billy Graham is een goede man en hij preekt het Evangelie." Wie uit eigen aanschouwen het Portugese Katholicisme kent zal het met me eens zijn dat dat een buitengewoon opmerkelijke zaak is! In totaal zijn 60.000 Protestanten bij de campagne betrokken; dat is het merendeel van alle niet-katholieken in het land. Men heeft vergaderruimte voor 100.000 zitplaatsen gehuurd.

In Duitsland met zijn vele miljoenen kerkleden zijn er 50.000 mensen die een training in 'evangeliserende gesprekken voeren' hebben ontvangen. „Wij hebben onze winst feitelijk al binnen", citeerde Arnold van Heusden de Duitse zegsman. „Het feit dat vijftigduizend mensen training hebben gekregen om een 'een-op-een gesprek' met een niet-Christen te hebben is voor ons als zodanig al uitermate belangrijk!" Maar uiteraard hoopt hij op nog meer resultaat! Overigens werd op verzoek van de Duitse vertegenwoordiging een heel specifiek gebedspunt aangedragen. „We hebben hier geen beste reputatie op het punt van betoonde gastvrijheid naar vreemdelingen. Dat geeft ook geen goed beeld van de geloofwaardigheid van de Kerk. Laten we met nadruk bidden dat er in de periode van de campagne, als de ogen van velen op Essen gericht zijn, geen grote rassensrellen zullen plaatsvinden! Dat zou echt een verstoring zijn van wat we hier willen doen." Dat was een vraag die de aanwezigen specifiek op de knieën bracht, op het kale beton van de ruimte waar de bijeenkomst werd gehouden. Bovendien werd benadrukt dat samenwerking tussen Oost- en West-Duitsland moet blijven doorgaan, al kampt het land met een ernstige economische depressie.

In de republieken van de voormalige Sovjet-Unie worden op 350 plaatsen bijeenkomsten gehouden. Alle materieel moet daar door eigen mensen op de plaats van bestemming worden gebracht, in trucks die permanent met een gewapend konvooi bewaakt moeten worden! (Net als in een land als Albanië het geval is, wordt er op alarmerend veel plaatsen onheilspellende criminaliteit aangetroffen. Alle konvoien krijgen dus een gewapende begeleiding... De organisatie 'Mission World' heeft voor deze campagne het Olympisch Stadion in Moskou gehuurd als een soort 'overslagstation' voor 160.000 ton lektuur en materieel. Daar zitten 6 miljoen Bijbels en Nieuwe Testamenten bij.

Laten we vooral ook voor die Russen, Oekraïners, enz. bidden die zo'n grote operatie nog nooit onder handen hebben gehad. Vanuit het buitenland wil men in elk geval ook financieel helpen, met tenminste f 25.000,-. „Iedereen die in Rusland een Bijbel wil hebben moet er een kunnen krijgen. Wie weet krijgen we niet gauw nog zo'n kans om zoveel materieel te kunnen uitdelen", aldus de Russische woordvoerder bij de voorbereiding.

In Italië, Polen en Rusland kan Billy Graham ook in diverse gevangenissen worden bekeken en beluisterd. In de Bulgaarse hoofdstad Sofia heeft men een stadion met 7000 zitplaatsen afgehuurd. (Of het indoor is of in de buitenlucht weet ik niet en voor ons is het in elk geval geen goed idee, in maart!) Omdat er ook zo'n 7000 Christenen meewerken, mag men alleen op een avond komen, als men tenminste drie andere mensen meebrengt die nog geen Christen zijn!

Veel meer is te melden en het is goed om voor een en ander geregeld te bidden. Wat ons eigen land betreft, daar ken ik natuurlijk de Wageningse situatie het best. Wat me tot nu toe is opgevallen is de buitengewone toewijding van een kleine groep gelovigen, uit diverse kerken en groepen afkomstig, om deze campagne tot een succes te maken in logistieke zin, en tot een gebeuren dat mensen die de Here Jezus niet kennen werkelijk in de gelegenheid stelt zijn Woord te vernemen. Ook is me de zeer bijzondere deskundigheid van coördinatoren opgevallen. In andere plaatsen is het al niet anders, hoor ik van diverse kant. Het is, met andere woorden, zeker niet een gebeuren dat maar in achteraf zaaltjes plaatsvindt! Het is een gebeuren dat onze konkrete steun vraagt, in termen van gebed en wellicht ook van geldelijke steun. Het zou fijn zijn, als ook in onze kring (zowel in kerkdiensten als in bidstonden en bij individuele gelovigen thuis, aan tafel, etc.) zou worden gebeden voor dit 'Euro '93', het gaat immers niet om de meerdere glorie van welke mens dan ook, maar om het oproepen van ongelovigen om met het Evangelie ernst te maken. Daarnaast is ook het toerusten van gelovigen tot het effectiever spreken over onze God en over Christus een wezenlijk belangrijk punt. Het is zaak te bidden voor eigen land en volk, maar dat ook te doen met het oog op ons hele werelddeel.

Ingezonden

Een kerk ging stuk

Er zijn van het boek 'Een kerk ging stuk', van de hand van de di. G. van den Brink en H.J. van der Kwast, al verschillende besprekingen gegeven. Toch zou ik er één aan willen toevoegen. Allereerst om te zeggen, dat ik erg blij ben, dat met dit boek van onze kant een relaas gegeven is, en vaak heel treffend, van wat er rond de laatste scheuring aan de hand geweest is. Blij, dat de broeders de moed en de kracht daarvoor gevonden hebben. Zelf zou ik het niet opgebracht hebben. Er moet me echter ten aanzien van dit boek toch ook iets anders van het hart. En dat is de wijze, waarop ds. Telder er af komt in dit boek. Er worden over hem ook wel lovende woorden gesproken, maar tegelijk wordt toch op een manier over hem geschreven, die ik wondend, om niet te zeggen: stotend, vind. En dat betreft dan allicht zijn opvattingen over 'sterven en dan'. Men kan het nl. met zijn opvattingen niet eens zijn, maar dan zal het moeten komen tot en blijven bij een zakelijke bestrijding, met argumenten van exegese. En inderdaad is zijn exegese hier en daar te verbeteren, overigens niet altijd tot schade voor zijn standpunt. Nu echter worden allerlei kwalificaties gegeven, die daar ver bovenuit gaan en ds. Telder zelf treffen. Zo wordt gezegd, dat bij hem een 'naïeve bijziendheid' was (blz. 132) en 'een vleug biblicisme' (blz. 134). Verder dat „hij een verkeerde constructie naar buiten brengt, waar hij, door een optredende gezichtsverenging, niet vanaf kon komen” (blz. 159). Ook wordt nog gesproken van 'het soms wat drijverige purisme van ds. Telder' (blz. 222).

Daar blijft het zelfs niet bij: in ditzelfde oordeel wordt dan ook meegenomen ds. Vonk (heel nadrukkelijk blz. 134), en via een citaat van Vrijgemaakte kant nog een predikant uit ons midden, en deze in actieve dienst. Maar dat zijn mensen, op wie bovengenoemde kwalificaties dan blijkbaar ook zijn toe te passen. Anders kom je blijkbaar niet tot zulke opvattingen. Het wordt echter nog erger, als ds. Mooiweer gelijk heeft bij een bespreking van dit boek voor studenten in het kader van de Theologische Studiebegeleiding (Studiemap H-10). Hij schrijft daarin nl. aan het slot, op blz. 17: „Of het gevoelen van ds. B. Telder en de visie van ds. C. Vonk in de Ned. Geref. Kerken weinig effect heeft gehad, zoals Van den Brink en Van der Kwast poneren op pag. 133 van hun boek, waag ik te betwijfelen. Ik ben tenminste in onze kring al heel wat Telderianen en Vonkianen tegengekomen,

hoewel ik er moet bij zeggen, dat ze ook huizen in de vrijgemaakte kerken! En ik waag ook te betwijfelen of iedere predikant, die dit gevoelen aanhangt daarover op de kansel zwijgt wanneer het in het kader van de preek te pas komt. Velen beleven deze visie als een herontdekking van het spreken van de H. Schrift!”

Er zijn dan dus in ons midden (en zelfs in Vrijgemaakte kring) nog veel meer mensen, op wie genoemde kwalificaties van toepassing zijn. En dat zullen voor het grootste deel – dat is het verband – ook wel predikanten zijn. Predikanten, wier gemeenteleden op deze manier gemakkelijk en duidelijk aan de weet kunnen komen hoe ernstig het met hun voorganger is gesteld. Daar hoeft naar exegese niet meer gekeken te worden.

De vraag, die tenslotte gesteld moet worden, is deze: waarom moet op deze manier geschreven worden? Om aan de Vrijgemaakten duidelijk te maken, dat het met ons Nederlands Gereformeerd helemaal niet zo slecht is gesteld? En dat wij toch aannemelijke kandidaten zijn voor samentreking en herenigingspogingen? Als dat zo is, dan zijn – en dat zal zeker de bedoeling van de schrijvers niet zijn, maar zo werkt dat – de daarvoor benodigde slachtoffers al op het samentrekkingsaltaar geschikt. Dat zou jammer zijn in een kerkengemeenschap, waarvan schrijvers „de grote openheid en onbevangenheid en de grote belangstelling voor de exegetische vakken” prijzen (blz. 223).

A. Koers, Wormer

Naschrift

Coll. Koers vergunne mij een ietwat uitvoerig antwoord. Hij is van oordeel dat mijn kritiek op Telder de onderbouwing mist. Ik mag hem er echter op wijzen, dat 'Een kerk ging stuk' niet geschreven is om de discussie rond ds. Telder te heropenen, maar om een stuk geschiedbeschrijving te geven. Mijn exegetische onderbouwing heb ik dertig jaar geleden gegeven. Ik kwam tot ongeveer dezelfde uitkomsten als coll. Wiskerke in zijn boek.

Coll. Koers vindt, dat ik door te spreken over biblicisme en purisme de eer van ds. Telder aantast. Ik vind dat dat wel meevalt. Een concreet voorbeeld: In 'Een kerk ging stuk' blz. 137 liet ik zien dat dr. B. Jongeling nogal verontwaardigd reageerde op het gebruik van de tekst 'De doden weten niets'. Telder behandelde die niet als een stukje ervaringswijsheid, maar begon er een dogmatisch-leerstellende conclusie uit te trekken. Mag ik dat niet een tikkeltje (!) biblicistisch noemen? Kom nou!

Prof. W. van 't Spijker gaf onlangs in De Wekker een waardeerende recensie van het laatste boek van ds. C. Vonk. Hij merkte licht kritisch op, dat hij hier en daar een biblicistisch trekje had waargenomen. Was dat beledigend voor ds. Vonk? Onder broeders die elkaar waarderen kan het best wat

lijden. Zo heb ik me ook maar ingesteld, toen ik niet malse uitspraken te verwerken kreeg. Zie b.v. 'Een kerk ging stuk', bl. 133.

Wat dat purisme betreft: purisme is volgens Van Dale het streven de taal te zuiveren van vreemde woorden. Ik kom dat verschijnsel nog al eens tegen. Zo werd ik bekritiseerd vanwege het gebruik van de term sacramenten. Die komt immers in de Schrift niet voor. Zo is het spreken over naturen van Christus, personen in God, drie-eenheid enz. aangevochten, omdat de Schrift zo niet spreekt. Als ds. Telder van de naïeve zegswijze: „Broertje is in de hemel” zegt: dat spreken is onschrijftuurlijk, dan vind ik dat een 'bijna puristisch spreken'. Beledig ik ds. Telder daarmee? Al mijn kritiek stond trouwens in het kader van hoogachting en van bescherming tegen schorsing en afzetting.

De allusie van mijn vriend Koers, dat mijn kritiek op ds. Telder bedoeld is om een goed figuur te slaan tegenover de vrijgemaakten, is een beetje pijnlijk. Mijn wezenlijke bedoeling was het vrijgemaakte geweten te prikkelen: U hebt kerken en personen geschrapt die zich loyaal opstelden ten opzichte van de confessie!

We kunnen twisten over de vraag hoeveel aanhangers van ds. Telder er onder ons zijn. Erg vruchtbaar lijkt me die discussie niet. Natuurlijk ken ook ik zulke broeders en collega's en ik acht hen hoog. Echter: tegenover hen die de kwestie Telder mateloos opblazen, blijf ik van mening, dat de aanhang van ds. Telder beperkt gebleven is. Dat is een zakelijk oordeel. Het houdt geen enkele diskwalificatie in.

Belangrijk is, dat wij, in welke percentages ook (!), zuiver en goed met elkaar omgaan. Dat zullen we kunnen, als we ons verschil in de juiste proporties zien. Ook al is het juist wat Berkouwer opmerkt, dat het punt „diep ingrijpt in het leven der gemeente”, blijft toch ook waar, dat de zaak het hart van het evangelie niet raakt. Als dat voor ons vaststaat, kunnen we ons matigen en aan twee kanten relativeren. Misschien kunnen de vrijgemaakten dat dan een beetje van ons leren. Er zijn eindeloos belangrijker dingen aan de orde vandaag. Horen en zien vergaat ons! Dat ik – onbedoeld – zou meehelpen broeders als mijn vriend Koers, te schikken op het altaar van de hereniging, komt op mij wat pathetisch over. De vraag hoe in de toekomst te handelen, was voor coll. Van der Kwast en mij geen kwestie, die wij tevoren hebben willen of kunnen bespreken. De kerken zelf zullen de oude zaak moeten oplossen in een nieuwe situatie. Het is duidelijk dat – als er ooit echte herenigingsgesprekken zouden komen – die niet gericht mogen zijn op een altaar, maar op de tafel. HET altaar rijst ver boven onze problemen uit.

Ik noteer met dankbaarheid dat coll. Koers, ondanks zijn kritiek, toch blij is met ons boek.

G. v.d. Brink, Veenendaal

E.R. Postma, Eindhoven

Psalm 65

Aanbidding

U komt stilheid toe, een lofzang, o God in Sion¹.

Dat werd vrij weergegeven in deze woorden: De lofzang is in stilheid tot U, o God². Het verwoordt de stemming: daar word ik stil van...

Maar er dient gezongen te worden: voor de koorleider, de dirigent. En wel: een psalm (uit de bundel) van David. Een zangstuk, een gezang. Straks zingen dreven en heuvelen, landouwen en dalen (vs 13, 14).

Hier is het een gemeentelied.

Ik citeer een oude commentator:

„Deze psalm is een geheel van aanbidding. Een eigenlijk loflied is het niet, al straalt er overal een toon van dankbaarheid, vreugde in door; maar aanbidding, een zich neerbuigen in heilig ontzag voor God, in bewonderend erkennen van zijne majesteit en goedheid.”³

Let wel: voorop komt in deze psalm de dankbaarheid; van daaruit wordt gesproken over ellende en verlossing. Een lofzang is betamelijk (Ps. 147:1). En betamelijk is óók: U worde gelofte betaald.

Een gelofte: een cadeautje voor God als ik... (en dan vul je maar een willekeurige wens in)? Maar zo wordt een gelofte een handig handeltje. Denk liever aan Hanna en Elkana (1 Sam. 1: 11,21) – een gelofte uit nood geboren. Bitter bedroefd bad Hanna tot de HERE en deed een gelofte – niet dwingend maar met een volkomen bereidheid en volkomen overgave.

Naar Sion

Ik wil u meenemen, eerst, naar Jeruzalem, naar de oude stad, Sion. Daar woont Israëls God – de HERE, Jahwe. Daar heft een menigte dit lied aan – misschien is deze samenkomst in Sion wel (een deel van) de inlossing van de gelofte. Een gelofte afgelegd in nood. Want nood was er: „Hoorder van het gebed...” In de herfst was er als altijd geploegd, lange voren waren getrokken, maar de grove aardkluiten waren, onder de brandende zon, door de droogte keihard geworden. Zo hard als de bleekwitte stenen in en aan de randen van de akker. De vroege en de late regen bleef uit ondanks de (voorwaardelijke!) belofte (Lev. 26:3-5; Deut. 28:2,12). „Verschrompeld zijn de zaadkorrels onder haar aardkluiten” (Joël 1:17 v.v.). Het landschap en dus ook straks zijn bevolking verdorstte en hongersnood stond voor de deur.

En dus was er gebeden. Ja en...? De dichter hanteert een ritme in de eerste helft van dit lied dat de toehoorder na elke zin doet vragen: ja en toen...? Ja en...? De HERE verhoorde Israëls gebed: Hoorder van het gebed – tot U

komt alle vlees, elk nietig, vergankelijk mens.

In het heiligdom

In Sion waren we, en we gaan naar „uw voorhoven”, „uw huis”, „uw tempel” – het heiligdom. Daar zijn al de hogepriesters, priesters en Levieten, die God heeft „genomen” (Nu. 18: 6, 7), „afgezonderd” (Nu. 16:9), „verkooren” (Nu. 17:5, 16:5,7 – Aäron). Tot hen heeft God gezegd: nader tot Mij, tot mijn altaar. Israël begroet hen vrolijk: zalig, gelukkig te prijzen zijn jullie! Ja, want waar de woning⁴ is van Israëls God, daar mogen deze 'geluksvogels' wonen⁴.

Welgelukzalig zij – bevoorrechten zijn het – die in Uw huis wonen (Ps. 84:5). Daar zit iets in van jaloezie⁵, maar ook van opluchting. Want deze „huisgenoten bij God”⁶ doen dienst bij God, bij het altaar, ten behoeve van Israël, van die tempelgangers. Hoor die laatsten zeggen: ongerechtigheden hadden de overhand over mij – onze overtredingen...

Averechts en tegendraads, rebels waren wij – en daar kan ieder het zijne of het hare bij invullen, 't kwaad werd hun te machtig. David wist daar alles van (Ps. 32; 38; vgl. Spr. 28:13) en Israël – was het weer eens met Baäl in zee gegaan om vruchtbaarheid af te dwingen? Vanwaar anders die droogte in het land van melk en honing?

Maar hoor: Gij – en zelfs niet de (hoge)priester – Gij verzoent ze. Het dekse! der verzoening gaat erover heen, ze zijn... weg! Is dat niet om stil van te worden?

Een lofzang waard? Hoorder van het gebed!

En na dreigende hongersnood: wij worden verzadigd (geen mondjesmaat, volop Ps. 23:5; 34:9; 36:9; vgl. Jes. 25:6) met het goede van uw huis, het heilige van uw tempel. (Vrede)offermaaltijden? Maar ook innerlijk verzadigd: het is weer goed tussen God en mij!

Even me verplaatsend naar nu, denk ik aan die andere maaltijd, het avondmaal, als we Gez. 365 (met die wonderschone melodie) zingen:

De zonden zijn vergeven!
Dit is een woord ten leven,
bevrijdend van de schuld.
Wat God ons ooit beloofde
wordt nu voor wie geloofde
in Jezus' naam geheel vervuld.

't Is ook voor mij geschreven:
ook ik mag uit Hem leven
die ons genezen heeft.
Zijn liefde tot de zijnen
brengt ons met Hem in 't reine,
wij weten dat Hij ons vergeeft.
Ook dat is: verzadigd worden met het

goede van uw huis, het heilige van uw tempel – daar word ik stil van!

Het dreigende water

Hoorder van het gebed... Er komt antwoord, maar als steeds (Ps. 4:2, 20:7; Ex. 2:24,25) met-ter-daad!

Met ontzag-wekkende daden antwoordt Gij ons, in gerechtigheid. Iemand omschrijving: „Zich houdend aan wat Hij eens beloofd heeft – men zou kunnen zeggen: *in trouw en met geduchte daden*.”⁷ De hele geschiedenis van Israël is daar één getuigenis van: heilsfeiten, heilsdaden.

En nu wordt de dichter geestdriftig.

Met een keur van namen en bepalingen 'schildert' hij de HERE – 't wordt een indrukwekkend schilderij:

Heinde: *God van ons heil*

en ver: *Gij vertrouwen* van alle einden der aarde en van de verste zeeën
*Krachtige grondvester*⁸ van de aarde – geweldige bergen als pijlers in de diepte gegrondvest

*Machtige bedwinger*⁸ van de zeeën en van de natien.

Dank zij Hem, de Schepper van hemel en aarde krijgt de mens vaste grond onder de voeten. Want aan banden gelegd, bedwongen heeft Hij in de oertijd het (be)dreigende water, het bruisen der zeeën, meren en (golf)toppen – het gebulder, geraas, gehuil en geloei.

't Doet denken aan die ramp in de nacht van 31 jan. – 1 febr. 1953. „Geweldige watermassa's werden die nacht samengeperst tussen Engeland en Nederland, de storm werd een orkaan en hoogtij werd springvloed. Die nacht vrat de zee een weg door onze dijken.” Zulke watersnooden, zulk toeloos geweld van bulderende watermassa's kende Israël niet – zeelui (Ps. 107:23 v.v.), Jona en vissers op het meer van Galilea even daargelaten, evenals de zondvloed.

Ja, het doet denken aan de schepping (Gen. 1:9,10, Ps. 104:5-9), aan het bedwingen van de wateren onder het uitpansel. Maar daar speelt iets anders doorheen – een stukje mythologie, maar dan als in Ps. 29 waar de oorspronkelijke naam Baäl is vervangen door Jahwe.

Mythe en geschiedenis

In de oertijd speelt zich volgens oude mythen de strijd af tussen Jammu (de zee als chaos) en Baälu. Maar het majesteitelijk optreden is bij Israël van de HERE – Jahwe, en dat speelt ook door Israëls (heils)geschiedsbeschrijving heen: de HERE heeft Rahab (Egypte – Schelfzee) en Leviathan neergehouwen (Ps. 89:11, Job 26:12; Jes. 51:9,10) en zijn volk bevrijd van de brullende zeeën, de als razend tekeer-

gaande volken (Ps. 2:1). Zó werd Hij Israëls heil, verlossing – het vertrouwen van alle einden der aarde. Hij heeft zijn volk gered uit afgrondelijke zeeën, onpeilbare waterdiepten, woest kolkende stromen – de God van de schepping en de God van de geschiedenis liggen voor Israël in één lijn. Dus belijden we niet een God die te hooi en te gras wel even 'n watersnood keert, maar wel de almachtige God die machten, overheden en tronen bedwingt, aan banden legt en in toom houdt – al was het dood en duivel zelf! – en zijn volk heilzame verlossing bereidt, met onvoorstelbare kracht omgord bij schepping en herschepping. Je zult het zien en beleven, en zeggen: daar word ik stil van! En daarom hebben diep ontzag – vanwege die ontzag-wekkende daden – zij die de einden bewonen, voor uw (wonder)tekenen. Ja, waar de morgen gloort (het Oosten) tot waar de avond daalt (het Westen) brengt Gij gejuich!

Het reddende water

Maar na en naast het (be)de, *eigende* water nu ook het *reddende* water! Want het lied is nog niet uit. Er blijft nog een vraag (ja, en toen...?) open: Gij Hoorder van het gebed... met ontzag-wekkende daden antwoordt Gij. Maar met welke daden? Hier is (eindelijk) het antwoord en dus de hoofdzin. Sprak het vorige deel van de psalm over wat de HERE *voortdurend* doet, nu gaat het over één 'eenmalig', bepaald gebeuren. Immers: Gij bezoekt het land en verleent het overvloed, Gij maakt het zeer rijk!⁹ D.w.z. het land is opeens bijna te klein voor de overvloed – 't is alsof het aan alle kanten uit zijn voegen barst vanwege de overweldigende rijkdom, hem verleend. En dat waar armoede troef was en hongersnood dreigde... Hoe? De beek Gods is vol water! 't Is alsof de hof van Eden weer even in zicht komt. *Dáár* een rivier, zich splitzend in vier stromen, die de hof bevochtigde (Gen. 2:10); en ook al ging die hof voor de mens verloren – Gods mogelijkheden zijn niet uitgeput. Want *hier* opent zich 'de beek Gods' – en we denken nú aan de wateren *boven* het uitspannel. De sluizen van het Goddelijk bevoeiingskanaal worden wijd opengezet. Maar het wordt geen zondvloed: zie, Gij bereidt hun koren, ja waarlijk zó bereidt Gij het! Hoe? Een gestaag ruisende regen daalt neer op het land – de wateren boven het uitspannel brengen heil! En als 'aus einem Gusz': doordrenken¹⁰ zijn voren – doorvochtigen¹⁰ zijn (steenharde) kluiten. Van opwinding struikelt de dichter haast over zijn woorden zodat ze bijna stotterend klinken: door regenstromen (birbibīm) maakt Gij het week (t^emog^egennā). Met als rustgevende conclusie: Gij zegent zijn gewas, dat wat gaat ontkiemen. Met de regen is Gods zegen weergekeerd (Lev. 26; Deut. 28; vgl. Joël 2:23 v.v.) in het land, onder Israël,

en daarmee de rust. Daar word je stil van!

De kroon op het werk

Gij bekroont, omkranst het jaar – een bijzonder jaar en toch is regen zo heel gewoon! – het jaar uwer goedheid. Ik denk aan Gez. 223, het lied van W. Barnard, waarin diepe verwondering doorklinkt (2,3,6,7):

Gods goedheid is te groot voor het geluk alleen, zij gaat in alle nood door heel het leven heen.

Zij daalt als vruchtbaar zaad tot in de groeve af omdat zij niet verlaat wie toeven in het graf.

Het zaad der goedheid Gods het hoge woord, de Heer valt in de voor des doods, valt in de aarde neer.

Al gij die God bemint en op zijn goedheid wacht, de oogst rust in de wind als psalmen in de nacht.

Paradijselijk panorama

Met de landeigenaar beklimmen we nu een hoge heuvel in het landschap en vóór ons ontvouwt zich een weids, een schitterend panorama. Het gelaat van het aardrijk wordt vernieuwd (Ps. 104:30), het land is herschapen, herborren. „Het is één lachend bloemtapijt, dat spreekt van zegen en dankjubel.”¹¹ Gij kroont het jaar van uw goedheid, uw (voet)sporen druipen van vet (symbool van overvloed). Heeft de dichter gedacht aan Gods wandelen in de hof (Gen. 3:8)? In elk geval ziet het land er paradijselijk uit! Gods voetsporen – ik denk aan 't lied van Jan Wit (Gez. 305), met een kleine verandering:

Waar God de Heer zijn schreden zet daar wordt de mens, van angst gered, weer in het licht geheven.

Kijk: de dreven der steppe druipen; notabene de steppe in de woestijn (Job 38:25 v.), de Negev, het Zuiderland (vgl. Ps. 126:4). Zoëven was alles nog doods, nu is het er voor even (vgl. Ps. 103:15,16; Jes. 40:6,7) een bloemenzee, grazige weiden. De (omringende) heuvelen omgorden zich met gejuich, de landouwen (wat waren ze naakt en kaal) zijn bekleed met kudden: het is er goed toeven voor het kleinvee, de schapen en de geiten. De dalen tooien zich met koren: goudgeel golvend graan. Het land, getooid in feestgewaad, juicht en jubelt. Geen wonder dat dit lentelied bij Israël een paaslied is geworden! Als de sluizen van Gods goedheid open gaan, even soms en als voortekenen van wat straks komen gaat, gebeuren er de schoonste, meest onverwachte dingen¹²; ogenschijnlijk heel gewoon: een man en een vrouw vinden elkaar, bijv.

En toch: daar word je stil van... Dreven, heuvelen, landouwen, dalen –

zij jubelen elkander toe, ook zingen zij. Eén overweldigende lofzang met stem en tegenstem.

En wij, wij zingen mee: een psalm, een gezang (uit de bundel) van David – op naar Sion: „De lofzang is in stilheid tot U, o God”!

Noten

- 1 opgedragen aan ds Henk de Jong en Betsy Mennen bij gelegenheid van de dankzegging en voorbede voor hun huwelijk
- 2 als in de advertentie in het Ned. Dagblad, 12 febr. 1993
- 3 J.J.P. Valeton Jr, De Psalmen II, pg 157; Nijmegen 1903
- 4 misjkan (woning; vaak tabernakel) – sjakan (wonen)
- 5 naar een (niet gepubliceerde) preek van prof. B. Holwerda
- 6 Comment. v. Strack – Zöckler; H. Keszler, Die Psalmen, a.l. München 1899
- 7 J.J.P. Valeton Jr. a.w. pg 160; cursivering van hemzelf
- 8 participia in M.T.
- 9 Na een reeks imperfecta nu een perfectum gevolgd door waw.-cons. event. te vertalen door: Gij hebt het land bezocht; enz.
- 10 infinit. absoluti; gebruikelijk „in lebhafter Erzählung”, C. Brockelmann, Hebräische Syntax, Glückstadt 1956, S. 47
- 11 A. Noordtjij, K.V. Psalmen I, pg 188, Kampen 1934
- 12 M. Luther: Gottes Brunnlein hat Wassers die Fülle, ap. B. Gemser, T.s. U. Psalmen II, pg 108, Groningen 1949

H. Algra, Den Helder

Heidenen

Een gesprekje in de trein.

„Je bent in verwachting? Gefeliciteerd! Tenminste, als ik je mag feliciteren. Ben je er blij mee?”
 „Ja hoor, het was even wennen, maar nu vind ik het prima”.
 „En ga je nu samenwonen?”
 „Nee hoor, Michel studeert in Maastricht, dan zou ik m'n baan op moeten geven en daar begin ik niet aan. Bovendien wil ik niet dat hij zich teveel met de opvoeding van mijn kind bemoeit. Ik zorg voor mijn eigen inkopen, koop de spullen voor de baby en zorg voor hem. Daar heeft Michel niks mee te maken. Stel je voor dat ik aan hem ook nog verantwoording af moet leggen!”

Sommige kinderen zijn inderdaad aan de heidenen overgeleverd.

D. Holwerda, Zuidhorn

„Is Christus verdeeld?”

(1 Cor. 1, 13)

Van het een komt het ander. Toen ik kort na het schrijven van mijn artikel over 1 Cor. 7, 34 aan tafel het eerste hoofdstuk van 1 Cor. hoorde lezen, ging er bij v. 13 als vanzelf een rood lichtje bij mij branden.

Een parallel geval?

Nu eenmaal op grond van Lc. 12, 52.53 en Mt. 10, 35 is komen vast te staan, dat de uitdrukking 'X is verdeeld' niet alleen kan betekenen „er loopt een breuklijn (of: er lopen breuklijnen) door X heen”, maar eventueel ook „er loopt een breuklijn tussen X en een ander” (of: „er lopen breuklijnen tussen X en anderen”), begon ik me af te vragen: moeten we dat 'is verdeeld' soms ook hier in laatstgenoemde zin verstaan?

De gangbare opvatting

De onder ons gebruikelijke vertalingen doen dat niet. Laat NBG het nog eenvoudig bij „Is Christus gedeeld?”, en de Canisius-vertaling bij „Is Christus soms verdeeld?”, vele andere vertalers hebben de weergave aangescherpt tot „Is Christus dan in stukken verdeeld?” (Groot Nieuws, Willibrordus, Het Boek, Friese Vertaling). Anne de Vries zet daarenboven het passief om in het actief: „Heb je dan Christus in stukken verdeeld?” En – om maar niet te noemen – ds. M.R. van den Berg schrijft in zijn toelichting bij deze tekst: „Gemeenteleden die zich tegen andere gemeenteleden afzetten door de naam van Christus als spandoek te gebruiken, doen dwaas, zegt hij” (d.i. Paulus, D.H.). „Ze doen alsof Christus opgesplitst kan worden in stukken” (cursivering van mij, D.H.)¹.

Opgesplitst of afgesplitst?

Ja, dat is nu dus maar de vraag: bedoelt Paulus, als hij hier het onderhavige woord ('memeristai') gebruikt, te vragen, of Christus *is opgesplitst in stukken*, of bedoelt hij te vragen, of Christus *is afgesplitst van de rest*? Mij dunkt toch: het laatste.

V. 12

Om te beginnen: wat in v. 12 voorafgaat wijst er niet op, dat de vier partijen in de gemeente van Corinthe elkaar het bezit van Christus betwisten, en *elk met een stuk van Hem aan de haal gaan*. Integendeel! De bewoordingen wijzen er veeleer op, dat slechts één partij 'Christus' in haar vaandel schrijft, en de andere drie respectievelijk 'Paulus', 'Apollos' en 'Cefas'. Zij die Christus zeggen te volgen, vormen dus blijkbaar een *aparte* groep; een partij die zich heeft

afgezonderd van de groepen die zich voor volgelingen van resp. Paulus, Apollos en Cefas uitgeven.

V. 13

Ook wat op de woorden „Is Christus gedeeld?” in v. 13 volgt, bevestigt die gedachte.

V. 13 is nl. een reactie van den apostel op de in v. 12 geschilderde toestand. Paulus grijpt in v. 13 *chiastisch* terug op wat hij in het vorige vers had vermeld: *eerst* richt hij zich tot de *het laatst* genoemde Christus-partij, *daarna* tot de *het eerst* genoemde Paulus-partij. (En wat hij tegen deze zegt, geldt natuurlijk *mutatis mutandis* ook voor de Apollos- en voor de Cefas-partij.)

Nu stelt Paulus hier aan zijn partijgenoten twee vragen: 1) Ben ik soms ten behoeve van jullie *gekruisigd*? 2) Ben je soms in mijn *naam* gedoopt?

Met die tweede vraag reageert hij kennelijk op het feit dat de eerste groep uit v. 12 de *naam* 'Paulus' in zijn vaandel schrijft. Hier horen we een waarschuwing zorgvuldig om te springen met de *naam* waarnaar wij ons noemen. Wat betekent het nl. ten diepste, wanneer wij onder een bepaalde *naam* leven?

Als Davids *naam* over Rabba wordt uitgeroepen, houdt dat in, dat hij die stad heeft *veroverd*, en dat ze nu zijn *eigendom* is, 2 Sam. 12, 28. In dezelfde zin als hier van David, spreekt de Schrift elders van den Heere: Am. 9, 12, aangehaald in Hd. 15, 17.

Als wij dus Christus' *naam* dragen, betekent dit, dat we zijn *eigendom* zijn, omdat Hij ons '*veroverd*' heeft, nl. op den Duivel, op de Dood. Vanwege die diepe betekenis van de *naam* waarnaar wij ons noemen, begint Paulus dan ook met aan de zich naar hem noemende partij te vragen „Ben ik soms voor jullie *gekruisigd*?” d.w.z. „Heb ik jullie soms uit de dood *bevrijd*, op den Duivel *veroverd*?” Dan zou met recht bij hun doop zijn *naam* over hen zijn uitgeroepen. Dan pas zouden ze nu het recht hebben zich naar zijn *naam* te noemen.

Onteigening

Paulus' vraag behelst dus dit: neem ik voor jullie de plaats van Christus in? Heb ik Christus als jullie velosser en eigenaar *verdrongen*? Men vergelijk ook de uitspraken aan het slot van hoofdstuk 3 waar dit betoog op uitloopt: niét van Paulus (c.q. Apollos, c.q. Cefas), mår van Christus (en Paulus, Apollos en Cefas zijn van jullie, niét jullie van hen).

M.a.w. Paulus suggereert met zijn vragen uit v. 13 niet dat zijn partij maar *een stuk van Christus* heeft. Nee, hij bedoelt: zijn jullie soms Christus

kwijt als je bevrijder, als je eigenaar? Heb ik Christus van jullie onteigend?

De ware betekenis

Wat Paulus bedoelt met de vraag 'Is Christus verdeeld?' is m.i. dan ook niet 'Is Christus verdeeld over een aantal groeperingen?', maar 'Is er *verdeeldheid* tussen Christus en ons?' M.a.w. volgt Christus met zijn partij een *afzonderlijke* koers, die van de onze *afwijkt*, zoals in 7, 34 de koers van de gehuwde vrouw afwijkt van die van de ongehuwde? Kiest Christus een richting die haaks staat op die van ons drieën, zoals in Mt. 10, 34-36 vader en zoon als vijanden tegenover elkaar staan?

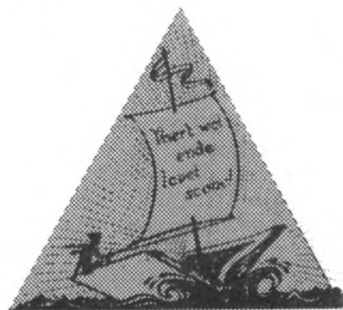
Om nog eens op de eerder geciteerde uitspraak van ds. Van den Berg terug te komen: mensen die, zoals de in v. 12 het laatst genoemden, de naam van Christus in hun vaandel schrijven doen niet alsof Christus opgesplitst kan worden in stukken. Nee, ze suggereren veeleer, dat *zij alleen* de volgelingen van Christus zijn.

In plaats van „Is Christus gedeeld?” zou ik dan ook liever vertalen „Heeft Christus zich afgescheiden?” D.w.z. is Hij *secteleider*² geworden in plaats van universeel hoofd van zijn gemeente in Corinthe?

Noten

¹ M.R. van den Berg, *De eerste brief aan de Korintiërs*, hfdst. 1-7. Amsterdam 1984, blz. 24.

² 'Secte' komt van het latijnse 'secare' = '(af)snijden'.

Ex Libris

T. Hoekstra, Zwolle

In de mist van het schimmenrijk

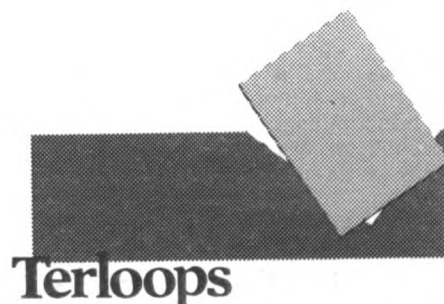
Het boekenweekgeschenk van 1993 is geschreven door W.F. Hermans en het heet: In de mist van het schimmenrijk. Er zijn 582000 exemplaren van gedrukt. Naast elkaar geplaatst zouden die meer dan vijf kilometer plankruimte vullen! Het boek bevat 96 bladzijden. Daarin komt drie keer de bekende Nederlandse vloek voor. Dat weet u dan maar vast. Verder worden er enkele mensen dood geschoten; het bed wordt nogal actief gebruikt en er wordt wat geklungeld in het „verzet”. Zinloosheid en mislukking zijn troef. Het boekje bestaat uit fragmenten van een dagboek, bijgehouden door Karel Rotteveel in het laatste jaar van de Tweede Wereldoorlog. Dat had voor Hermans het voordeel dat hij geen bijzondere opbouw hoefde te bedenken, hij kon de dingen gewoon achter elkaar laten gebeuren en ze opvullen met ontboezemingen van de personen die erbij betrokken waren. Veel verrassingen biedt het boek niet, eerder wekt het irritatie. Er gebeuren van die stomme dingen in! Toch zijn het studenten die daar aan het prutsen zijn en van die mag je meer intelligentie verwachten. Karel heeft het trouwens zelf ook wel door. Zijn vriend Michiel heeft een zender gebouwd, daarmee zullen ze berichten naar Engeland zenden. Wat voor berichten? Over versterkingen die de Duitsers in de duinen bij Haarlem hebben aangelegd. Wie de gegevens zal verstrekken, weten ze niet goed, er wordt vaag gesproken van „de leider van een groep scholieren”. Behoorlijke kaarten zijn er niet. Op welke golfrequentie ze moeten zenden, weten ze niet. Maar: De Engelsen zullen wel de hele dag naar geheime zenders zoeken. Dat ze gemakkelijk door de Duitsers uitgepeild kunnen worden, dat komt niet bij ze op. Wat een amateurisme! Karel denkt dan ook: „We zijn volwassen studenten. Wij haten de Duitsers die ons land bezet hebben, maar wij weten niets anders te bedenken dan kinderachtigheden als deze. Niemand heeft ons nodig, niemand in Engeland weet dat wij bestaan.” Nou ja, kinderachtigheden... een klein half jaar daarvoor heeft hij samen met een vriend Douwe, een tandarts overvallen die joden had verraden. Een behoorlijke ontsnappingsmogelijkheid hadden ze niet bedacht. Zijn vriend schoot de tandarts dood, vluchtte op een fiets (waarvan hij eerst met een

zakmes het slot moest openbreken) en werd gepakt. Hij is gefusilleerd.

De andere vriend, Michiel, wordt door een stom toeval opgepakt. Het geklungel gaat gewoon door. De zender staat nog steeds in de kast bij de ouders van Michiel; er ligt een pistool naast. Later haalt Karel dat pistool weg en legt er papieren voor in de plaats die gemakkelijk tot zijn arrestatie zouden kunnen leiden, als ze gevonden werden.

Er staan meer dingen in het boek waar ik vraagtekens bij zet. De vriendin, Madelon, is „over tijd” en haar minnaar haalt dan wel even een pil om dat te verhelpen. Waren er in 1944 zulke pillen? Karel loopt met het pistool in zijn zak, moet vluchten voor Duitsers en al hollende schiet hij een Duitse soldaat dood: „Ik trok het pistool, richtte en drukte af.” Nou, iedereen die wel eens met een pistool geschoten heeft, weet dat het zo niet gaat. De volgende morgen hoort Karel dat de Duitsers als represaille vijftien mensen hebben doodgeschoten en enkele huizen in brand hebben gestoken. De informatie die ik heb, is dat dit laatste in Nederland nooit is gebeurd. Had Hermans niet eens hier en daar zijn licht moeten opsteken?

Nog iets dat niet bepaald geloofwaardig klinkt: Om de zender te bedienen hebben ze iemand nodig die morse kent. Karel zal een juffrouw van de telegramafdeling bij de P.T.T. versieren. Hij belt op en de eerste de beste die hij aan de telefoon krijgt, is bereid een afspraakje met hem te maken. Later krijgen we de verklaring: Een waarzegster had voorspeld dat ze zou worden opgebeld en dat de man die ze aan de lijn kreeg, precies die woorden zou zeggen waarmee Karel het gesprek begon. Nou ja... Verder maar. Karel wordt op haar verliefd (ze heet Madelon en heeft al een minnaar, maar „doet het” gerust met twee); er ontstaan natuurlijk verwickelingen, ze meent zwanger geworden te zijn, gebruikt de eerder genoemde pil en andere spullen om eraf te raken, maar aan het einde blijkt dat ze onvruchtbaar is en nooit kinderen zal kunnen krijgen. Allemaal vergeefse moeite. Nee, het is geen boek dat je met genoeg leest. Het is een trieste, sullige geschiedenis van mensen die door de omstandigheden maar wat worden voortgedreven. Diepgang heb ik niet kunnen vinden; dat er een parallel is tussen het begin en het einde, brengt daar ook geen verandering in. Wel stuitte ik op veel onwaarschijnlijkheden die het allemaal niet bepaald geloofwaardig maken. Ik heb zelfs gedacht: Zou Hermans de Stichting Collectieve Propaganda van het Nederlandse Boek (CPNB) misschien bij de neus hebben genomen? Jaren geleden deed hij mee aan de prijsvraag voor het boekenweekgeschenk, maar zijn novelle Het Behouden Huis, werd toen niet gekozen. Zou dit nu de wraak zijn? Zit hij zich nu in België te verkneuteren? Je weet het maar nooit met Hermans.

P.C. van Wijk

Alles wordt nieuw

Het is vaak moeilijk – vooral voor jongeren – om te geloven, dat eens alles nieuw wordt, dat God eens alles tot volkomen vernieuwing zal brengen. Je kijkt om je heen; honger, martelingen, oorlogsgeweld, corruptie enz. En dan moet je geloven, dat God eens alles nieuw zal maken. En je vraagt je af, waarom het nu niet alvast een beetje nieuw kan zijn. Een vraag, die 'zo maar' kan opkomen. En heus niet alleen bij jongelui.

In Genesis 5 lezen we iets van de vader van Noach. Als hij bij zijn pasgeboren zoon staat, zegt hij: „Deze zal ons troosten over de moeitelijke arbeid van onze handen op deze aardbodem, die God vervloekt heeft”. Denk je eens in. Daar staat een oude man – Lamech is dan 182 jaar – en hij kijkt naar zijn pasgeboren zoontje en dan heeft hij het over de moeiten van het werk en over een vervloekte aarde, maar dan begint hij met de woorden 'deze zal ons troosten'.

Voor die oude man is de geboorte van dat kind een stap dichterbij Jezus, dichter bij de vernieuwing. Hij weet temidden van de narigheid – want die was er toen ook al – dat het eens goed komt.

Een les voor ons.

Er is er Een, Die doorwerkt.

Er is ziekte, oorlog, dreiging, afgunst, rouw, vervuiling, verdeeldheid. Maar de Here Jezus heeft alle angsten op Zich genomen en voor ons gedragen. Kijk, hierin zijn wij verder dan Lamech. Hij moest leven uit de belofte van de komende Zoon. Wij mogen leven uit de vervulling in de gekomen Zoon én de verwachting, dat die Zoon eens weerkomt.

De wereld verandert van dag tot dag. Hier kapen terroristen een vliegtuig, daar is een militair regime, dat mensen verdrukt. Weer ergens anders worden in een burgeroorlog vrouwen verkracht. We worden opgeschrikt door vliegtuigrampen en kort geleden door het vergaan van een veerboot met mensen uit het arme Haiti (1800 doden).

En Jezus is van de aarde weggegaan om plaatsen te bereiden in het huis van Zijn Vader. Daar is ruimte, plaats voor allen.

En hier?

Je wilt God wel eens ter verantwoor-

ding roepen om de dingen, die er allemaal gebeuren. Job deed dat ook. Totdat hij opeens zag, dat dat toch te gek was. „Zie, ik ben te gering, ik leg de hand op mijn mond...”
De hand op onze mond leggen. Dat is moeilijk. We moeten het vaak doen, maar we doen het te weinig.

Eens zat er een man in een boom: Zacheus.
Een heleboel dingen waren hem niet duidelijk, maar één ding wist hij zeker. Hij wilde Jezus zien. En toen hij de Heiland zag en vooral toen hij merkte, dat de Heiland hem zag, toen vielen alle vragen opeens weg. Hij kwam uit de boom, geloofde dat het allemaal eens goed zou komen, want hij verwachtte iets. Toen de Here Jezus aan het kruis hing, snapten de discipelen er helemaal niets meer van. Ze konden het niet aanzien en ze konden het niet verwerken. Maar die éne moorde-naar had het opeens door. Zijn ogen werden geopend en toen keek hij dwars door de problematiek heen en hij bad: „Jezus, denk aan mij...” Hij geloofde, dat het goed zou komen, want hij verwachtte iets.

Geloven, dat het goed komt.
Geloven, dat er iets méér is.
Dat er Eén is, Die komt en Die alles toch nieuw maakt.
De vragen blijven. De duivel gaat rond als een briesende leeuw en veroorzaakt heel wat ellende. En God is er ook en Hij laat nog zoveel gebeuren. We kunnen de narigheid niet allemaal benoemen.
In 1977 schreef ik eens over de kinderen van Bangla-Desh, die het toen helemaal niet gemakkelijk hadden. Eén van hen maakte een tekening en schreef erbij: „Straks wordt het allemaal goed. Kinderen en mensen, die gewoon met elkaar praten en nooit meer schietende soldaten.”
Dán gewoon met elkaar praten,
Dat hoort bij het nieuw-woorden en het nieuw-zijn.
Het gebeurt.
God zorgt er voor!

Boekbespreking

Bezinnen op gereformeerde zending

Enige jaren geleden gaf Kok te Kampen een paar deeltjes uit in de serie *Kijk op Zending*. Het bedoelde de bezinning te stimuleren op de zending binnen de gereformeerde gezindte. Deze reeks is een stille dood gestorven, maar de bezinning wordt voortgezet in een nieuwe reeks *Zending Dichtbij* geheten. Men is van uitgever veranderd: Oosterbaan & Le Cointre.

Zag Kok er geen brood meer in? De redactie bestaat deels uit de zelfde mensen afkomstig uit de gereformeerde gezindte. Christelijk Gereformeerden, Hervormd Gereformeerden, Gereformeerde Gemeenten en Vrijgemaakt Gereformeerden zijn vertegenwoordigd; Nederlands Gereformeerden uiteraard niet, maar laat ik me inhouden, en hier verder niet op ingaan! Opmerkelijk is wel dat de nieuwe reeks zendingsbezinning binnen 'de gereformeerde zending' wil stimuleren. Wat is dat voor een instituut 'de gereformeerde zending'? In Zuid-Afrika bij voorbeeld werken de Christelijk Gereformeerde Kerken, de Nederlands Gereformeerde Kerken, de Gereformeerde Gemeenten en die Gereformeerde Kerke van SA samen binnen 'de gereformeerde zending' – dat is een kerkelijk gestructureerde samenwerking. Waar slaat dat 'de gereformeerde zending' in Nederland eigenlijk op? En wie heeft de redactie gevraagd om de zendingsbezinning binnen 'de gereformeerde zending' te dienen met deze reeks?

Laat ik nog een paar kritische vragen mogen formuleren. Ik neem aan dat bij het opzetten van een nieuwe reeks de redactie een meerjarenplan maakt; als ik me niet vergis, ontbrak dat bij de vorige reeks; men was afhankelijk, kreeg ik de indruk, van doctoraal scripties van geestgenoten in Utrecht. Zonder een meerjarenplan zal ook deze reeks het niet lang volhouden. De aktualiteit van de dag en de beschikbaarheid van geestverwante schrijvers bepaalt dan de uitgave van nieuwe deeltjes. Dat ik deze zaak aan de orde stel, komt door de keuze van het onderwerp voor dit geschrift: *Over woord en daad in de zending*. Volgens het voorwoord zou de relatie tussen beiden de aktuele en brandende missiologische vraag zijn in 1992. Nu ben ik persoonlijk wat vermoeid van de eindeloze bezinning op deze problematiek; er is al zo veel over geschreven, ook van gereformeerde zijde in 1978 in *Gij die eertijds verre waart*, (Utrecht; De Banier). Maar wie meent dat dit de brandende vraag is voor gereformeerde zendingstheologie anno 1992 evj, vergist zich heerlijk. Deze bundel bewijst het. Westland in zijn uitstekende artikel begint terecht uiteen te zetten wat hij onder zending verstaat voor hij over woord en daad in de zending komt te spreken. Maar het is duidelijk dat Drost in deze bundel daar een heel andere kijk op heeft. M.i. had eerst een geschrift gewijd moeten worden aan de vraag wat is zending volgens de bijbel in het licht van de gereformeerde traditie? Eerst zal toch fundamenteel bezonnen moeten worden op deze kernvraag. Daar komt nog iets bij. Opmerkelijk is het dat elke schrijver uitkomt bij het eigen kerkelijke zendingsbeleid. De Chr. Gereformeerde auteurs Oosterhoff, Van Heest en Van Amstel verdedigen de visie die in de Chr. Geref. Kerken het zendingsbeleid bepaalt; dat is ook het geval bij de Hervormd-

Gereformeerde Westland; Drost representeert het oude Vrijg. Geref. standpunt: zending is Woordverkondiging, de daad wordt ondergebracht in particuliere organisaties (de kerk als organisme, zeg maar); terwijl Joesse de nieuwere bezinning in de Vrijg. Geref. Kerken vertegenwoordigt. Ik zou zo zeggen: dat vraagt om hermeneutische bezinning. Hoe ligt de relatie precies tussen onze eigen kerkelijke traditie en ons bijbelverstaan op het punt van woord en daad in de zendingspraktijk? Dat zou eigenlijk het eerste onderwerp moeten zijn in deze nieuwe reeks: hermeneutiek en zending. Hermeneutisch bewustzijn is afwezig in deze bundel behalve bij Westland – vandaar dat ik zijn bijdrage werkelijk goed vind, ook om zijn prima behandeling van het Oude Testament. Maar wanneer deze problematiek niet wordt aangesproken, heb ik een hard hoofd in een zinvolle toekomst voor deze reeks.

Ik noteer een merkwaardige zin uit het voorwoord: „Een bijbelse missiologie zal zich laten voeren door de Heilige Schrift en de daarop gegronde Gereformeerde belijdenis” (:9). Zou dat niet moeten zijn: Een gereformeerde missiologie etc.? Is een missiologie die zich laat voeren door de Lutherse belijdenis per definitie niet bijbels? John Stott schreef een boek over zendingstheologie die bepaald niet gevoed werd door de Gereformeerde belijdenis; hij is een evangelische Anglicaan. Niet bijbels dus? Ik neem aan dat dit een schrijffout is. Zo niet, dan heb ik nog wel wat andere vragen. De redactie is interkerkelijk samengesteld. Op kerkelijk nivo is er tussen de verschillende kerkgenootschappen, die zij vertegenwoordigen, geen enkele vorm van samenwerking. De Geref. Gemeenten bijvoorbeeld hebben nogal wat bezwaren tegen de Vrijg. Geref. Kerken juist op het punt van de belijdenis. En de Chr. Geref. Kerken hebben juist weer officieel getwijfeld of de Vrijgemaakten confessioneel wel door de beugel kunnen op het punt van de toeëigening des heils. En toch samen bezinnen binnen 'de gereformeerde zending'? Toch samen werken aan een gereformeerde zendingstheologie gevoed door de Gereformeerde belijdenis? En dat bij Oosterbaan & Le Cointre? Hier was een redactionele verklaring wel wenselijk geweest. Dan nog kort iets over de verschillende bijdragen. Oosterhoff schreef een nuttig verhaal over het hebreeuwse woord *dabar*, dat woord en daad kan betekenen. Heeft dat iets te betekenen voor de vraag naar de relatie tussen woord en daad in de zending vandaag? Nee, zegt Oosterhoff – terecht. Maar hij knoopt er nog een paar pagina's aan vast om zijn eigen visie op het vraagstuk uiteen te zetten. De moeite waard. Ik had echter graag meer over het Oude Testament en ons onderwerp te horen gekregen; dat vinden we nu bij Westland. Van Heest schreef een zeer uitvoerige

bijdrage over woord en daad in het NT; ik kreeg de indruk dat hij het thema als kapstok gebruikt om zijn eigen verhaal kwijt te kunnen raken. Best goed om te lezen, daar niet van. Maar de uitge-spaarde ruimte zou gevuld kunnen zijn geworden met een bijdrage over *Proselitisme* en de daad in de zending. Een thema dat helaas niet aan de orde gesteld wordt. Maar dat kan van Heest niet helpen. Of wel, hij zit in de redactie van deze serie!

De rede die Drost († 1986) leverde bij zijn optreden als lector in de missiologie in (Vrijg.) Kampen wordt hier opnieuw uitgegeven. Hij gaat het woord-daad concept na in de moderne oecumenische zendingstheologie. Hier valt zeker wel wat te leren, maar zijn eigen keuze voor zending als Woordverkon-diging alleen is ter nauwernood bijbels te funderen, zoals ook uit deze bundel blijkt.

Josse gaat zendingmethodisch op de genoemde relatie in. Hij legt nogal wat aksent op de boodschapper die de boodschap te brengen heeft. Vanuit dit perspectief gezien is het gedrag en het optreden van de zending natuurlijk van veel betekenis; en zeker in de eerste fasen van zengingswerk kan de daad dan niet ontbreken, wil de boodschap effectief aan kunnen komen. Er zal toch ook een affectieve relatie opgebouwd moeten worden tussen de boodschapper en geadresseerden. In dat kader voert hij dan een pleidooi voor allerlei barmhartigheidswerk in zendingsverband. Maar wat over het gevaar van proselitisme dat hier natuurlijk levensgroot kan dreigen? Opnieuw is het Westland die hier oog voor blijkt te hebben (:113).

Westland levert een bijbels goed gefundeerd pleidooi voor eenheid van zending in woord en daad. Veruit de beste bijdrage in deze bundel! En laat ik niet vergeten de bijdrage van Van Amstel over de Gereformeerde belijdenis en de relatie tussen woord en daad in de zending. Dat levert natuurlijk niets op: want de belijdenis kent de vraagstelling niet. Ook hier ontbreekt een hermeneutisch bewustzijn. Dat de belijdenis de eenheid van geloof en leven leert, is bekend. Maar hoe dat gerelateerd moet worden aan de huidige problematiek, legt Van Amstel niet uit. Indien de gereformeerde belijdenis een bijbelse missiologie heeft te voeden, dan zal toch uitgespeld dienen te worden hoe dat precies gebeuren moet.

Moet u deze bundel kopen? Ach ja, het initiatief is goed. Er valt te leren uit dit geschrift. En 17 gulden kan heel wat slechter besteed worden. De titel vind ik geen vondst. Het dekt de inhoud niet.

N.a.v.: *Zending dichterbij 1*. Leren hoe hij wand'len moet, over woord en daad in de zending. Door J.L. Joosse (red.), J. van Amstel, M.K. Drost, W. van Heest, B.J. Oosterhoff, L. Westland. Goes: Oosterbaan & Le Cointre, 1992. Prijs: f 16,90; pagg 117, ingenaaid.

B. Wielenga,
Richmond

Kaat, Keet en de Kezen

(Rotterdamse vrouwen in opstand), Kees van Baardewijk, 73 bladz., formaat 25x65 cm, gebonden uitgegeven door Bredewold, Wezep, prijs f 24,75

Dit boekje is van een heel andere aard dan die in de laatste jaren in ons blad besproken zijn. Het is zeker niet minder en het getuigt van een sterke verbondenheid van schrijver en besproken stof. Het behandelt een facet van de politieke machtsstrijd in de Verenigde Nederlanden gedurende het laatste deel van de 18e eeuw. Toen waren aanzienlijke politieke tegenstellingen: patriotten en prinsgezinden, resp. regenten en oranjeklanten. In veel opzichten geleek die periode op die, waarin wij leven. Actie van vrouwen, machtswellust van bestuurders. Toen was ook de kerk 'Samen-op-weg', maar dat betekende dat overheidsfunctionarissen de dienst uitmaakten. Er was evenzeer als nu een ontwikkeling die leidde tot afbraak van de zelfstandigheid van overheids(ge-zags)organen. De (Gereformeerde) kerk maakte de dienst wel uit, ook internationaal.

Bij het lezen van deze stof gaan mijn gedachten onwillekeurig uit naar de periode van vóór WO II, toen je nog spreken kon van *vaderlandse* geschiedenis en deze ook als 'vak' op het rooster van op de jongelingsvereniging te behandelen onderwerpen stond. Dat was toen een goede beslissing van het bondsbestuur (ze is jammer genoeg nooit goed uitgewerkt). Vanuit de geschiedenis kom je vanzelf tot de 'normen' voor politiek handelen, zowel voor de politieke taken in je eigen land (welke, door wie en op wat voor manier uit te voeren e.d.) en je ziet zomaar (door het Schriftuurlijk toetsen van wat je nastreeft) de situatie waarin ons volk eind-18e eeuw leefde. Het vak 'vaderlandse geschiedenis' was wel niet 'in' en veel voorzitters van jeugdverenigingen hebben gezweet om van die onderwerpen iets te maken.

We hadden toen echter steun van erkende historici, o.a. van de bekende en erkende leraar H. Algra. Uit de schetsen die hij samenstelde is toen een handleiding *Vaderlandse geschiedenis* gegroeid ('Het erfdeel der vaders') en verwantschap met het daarna uitgekomen vierdelige boekwerk 'Dispereert niet' is niet te ontkennen.

Er is nog steeds veel vraag naar laatstgenoemd boek, daaruit blijkt dat het in een behoefte voorziet.

Hoewel het werk van Kees van Baardewijk van zeer beperkte opzet is, kan het voor de huidige generatie (ouderen en jongeren) van betekenis zijn. 't Toont zegen en vloek, die van de HERE komt in de gewone alledaagse werkelijkheid en waar we acht op moeten slaan, enkeling en collectief en dat niet enkel als we ons 'in de politiek' begeven of wel activiteiten willen ontplooiën in GPV, RPF of op

plaatselijk bestuursniveau. Daarbij heeft de ondervinding, die ons voorgeslacht onderging, duidelijk waarde. De politieke activiteit wordt gedragen door Gods Woord.

In hun dagen was daar de éne Gereformeerde kerk, die samenbond. Je kunt daarover uitvoerig lezen in de boeken, die als 'Geraadpleegde bronnen' zijn vermeld.

Het boek van Van Baardewijk zou een begin kunnen zijn van het samen bespreken van het door hem behandelde stukje geschiedenis.

Wat de inhoud van het boekje betreft, daarin representeren figuren de verschillende volksgroepen. Kaat Mossel, een Rotterdamse volkswrouw stond in Rotterdam haar mannetje tegenover een regentenkliek. Haar vriendin Keet Schwenke steunde haar. Zij deelden in de verdrukking die de Kezen (regenten) de oranjeklanten aandedden. De twee vriendinnen zijn daardoor enkele jaren in gevangenschap geweest. Hun proces was gekleurd door Oranje. Dát hadden ze uitgedragen, daarmee hadden ze regenten bespot. En in dat proces is mr. W. Bilderdijk als advocaat opgetreden.

We krijgen in het voorgeschotelde verhaal een tijdsbeeld, zoals iedere periode haar eigen beeld heeft. Boeiend, maar om je te ergeren (te schamen) als je leest hoe de regenten alles in het werk stelden om de mond van Kaat Mossel dicht te snoeren. In die ontwikkeling is prins Willem V zelfs nog betrokken geweest. Maar het hoe komt in dit geschiedenis niet uit de verf. Er is toen op veel manieren geprobeerd de vriendinnen Kaat en Keet vrij te krijgen, maar dat bleek niet te gaan.

Een interessant boekje, eenvoudig, gedocumenteerd, vlot leesbaar. We hopen nog meer van Kees te lezen.

M. de Jonge,
Voorburg

Voor de kinderen

Jeannette Westerkamp-Stegeman

Post uit Rwanda

Knappe mensen en domme mensen
Dick en Jonathan zijn aan het stoeien. Ja, Dick dat is de vader, die stoeit met zijn zoon. Meestal zit hij achter zijn bureau moeilijke lessen voor te bereiden, of staat hij voor de klas, of praat met studenten of zoekt-boeken uit. Maar soms dan doet hij iets gekks zoals stoeien met zijn zonen. Soms doen ze dat met z'n vieren. Drie jongens tegen hun vader. „Kijk uit, straks klap je met je hoofd tegen de muur”, waarschuwt ik. Ik ben de moeder weet je. Maar het is nog niet afgelopen. Dick heeft een plannetje. Jonathan staat zo hard te trekken, met zijn bips achteruit om zijn vader voorover te laten tuimelen, Dick laat hem gewoon eventjes los. En wat hij verwacht had gebeurde: Jonathan vliegt achteruit. Maar... hij vliegt harder achteruit dan de bedoeling was, blijkbaar had hij zich erg schrap gezet! Boem kledder, daar gaat zijn bips door de ruit van de deur. Het lijkt wel of het hele huis in elkaar stort. „Ik, ik...” stottert Jonathan. „Hm, zegt Dick dat was dus niet de bedoeling.” Gelukkig mankeert Jonathan niks. Maar wat doen we nou met de ruit? In Nederland zou ik eventjes in de telefoongids kijken onder de g van glas of onder de s van schilder. Maar zo'n gids is hier niet. Er zijn zeker mensen die er zo netjes een ruit inzetten, maar er zijn ook mensen genoeg die zeggen dat ze het kunnen, omdat ze graag een beetje geld willen verdienen en die dan meer kapot dan heel maken. Je moet eigenlijk gewoon iemand weten. Zo ken ik een meneer die heel goed kleren kan naaien. Je brengt hem een voorbeeld en een lap stof en twee dagen later kun je de boel ophalen. Hoe hij het precies doet op een trapnaaimachine midden op de stoep voor een winkel weet ik niet. Alleen het strijken al lijkt me zo'n karwei. Hij doet het op een tafel met lappen erover en zijn strijkijzer wordt heet omdat er smeulend houtskool inligt. Maar hij krijgt het voor elkaar, en netjes ook! Wist ik nou ook maar iemand die ruiten in kan zetten. We denken er eens even over na. „Bij onze school zijn ze ook ruiten aan het maken”, bedenkt Jonathan opeens. Dat is een goed idee. We fietsen er meteen heen. Er is inderdaad iemand met ruiten bezig. Hij moet tot vijf uur werken maar hij wil daarna best even komen om wat bij te

verdienen. „Geef maar geld voor de ruit”, zegt hij. „Nee, dat is niet nodig, ik haal die ruit wel even met de auto dan hoeft u er niet de hele stad mee door te lopen”, zeg ik. Goed dan, de schilder zal stopverf meebrengen, we spreken een prijs af. Maar hij komt niet om vijf uur. De volgende dag ga ik weer kijken bij de school. Ja hoor, hij is er weer. „Ik dacht dat er wel wat stopverf over zou zijn, legt hij uit, maar ik zal het moeten kopen en ik heb geen geld.” „Hoeveel hebt u nodig?” vraag ik. De man noemt een groot bedrag. „Lieve help, dat is voor 100 ruiten zeker”, zeg ik. De schilder grinnikt. „Er zijn alleen maar van die grote zakken, zegt hij, maar misschien kan ik bij iemand een restje krijgen, geef maar wat minder geld.” Ik schrijf het bedrag op een briefje, de man zet zijn handtekening eronder en ik geef het geld. We wachten de hele dag. De volgende dag ga ik weer kijken... Hier hou ik maar op anders vallen jullie in slaap onder het verhaal. Het is steeds maar hetzelfde. Ik ga kijken, de man heeft een smoesje en belooft weer wat, er gebeurt niks, ik ga weer kijken enzovoorts enzovoorts, tien dagen lang en dan zet hij eindelijk de ruit erin, maar die zit er dan niet goed in en moet er weer uit. In ieder geval weten we nu wie we niet moeten halen als er weer eens een ruit breekt. „Wat zijn de mensen hier toch handig”, zeg ik een paar dagen later aan tafel. „Moet je eens kijken wat ze met Jonathans schoenen gedaan hebben.” Die schoenen waren helemaal aan flarden maar ze zijn heel vakkundig en met veel geduld in elkaar gezet. Er zit zelfs een nieuwe zool onder van autoband. „Heb je het vliegtuig van riet gezien?” vraagt Matthijs. „Er komt een jongen langs de deur met zelfge-maakte auto's en vliegtuigen. Een priegelwerk en knap!” „Blijkbaar word je toch handig als je weinig hebt”, bedenk ik. Zonder materiaal of machines maken ze de mooiste zaken. Dan komt er iemand ons hek binnen. Het is een vriend van ons. Zijn haar staat een beetje wild op zijn hoofd. Ik doe gauw de deur open. „Alles goed?” vraag ik. „Ach wat, bromt de vriend. Ze zijn in ons huis aan het breken. De waterleiding lekte. Er kwam geen drup meer uit de kraan, maar de meter draaide als een gek. Alles liep gewoon onder de vloer weg. We haalden de huisbaas erbij en die kwam met een loodgieter. Die loodgieter werkt nu al een week in ons huis en elke dag is er weer iets anders kapot. De w.c. is nu stuk en een wasbak en een kraan. Maar het ergste is nog dat hij een gat in de hoofdleiding heeft geslagen. Zes uur lang heeft het water daaruit gestroomd, op de straat.” „Zes uur!?” roepen wij allemaal tegelijk. „Ja, gaat de vriend verder, toen het begon te spuiten zei die man „He, dat is niet mijn fout hoor. Je moet de mensen van de waterleiding bellen” en toen maakte hij dat hij weg kwam. Toen de mensen van de waterleiding er eindelijk waren gingen ze staan roepen dat

het de schuld was van de loodgieter en dat die het moest betalen en nog een heleboel anders. En eindelijk kwamen ze op het idee om iets te doen. Gelukkig had ik nog een oude binnenband van de auto, die zit nu om het lek”. „Wat een toestand!” zeg ik medelijdend. „Mogen we even gaan kijken naar dat spuitende water?” roept Gersom. „Of spuit het nu niet meer? Hè jammer.” „Ik denk dat die loodgieter een broer of een neef van de huisbaas is”, zucht onze vriend. „Die huisbaas moet een reden hebben om deze man voor zich te laten werken want de reden is zeker niet dat hij een goede loodgieter is.” Ja, zo gaat dat vaak, mensen krijgen een baantje, niet omdat ze het goed kunnen maar omdat ze familie zijn van degene die de baantjes uitdeelt. „Wil je een kop thee?” vraag ik. „Als je nog een goede schoenmaker nodig hebt dan weet ik er wel een, een kleermaker ook, en zelfs iemand die netjes muren schildert.” „Ja, een kop thee graag”, zegt de vriend, „en ik denk dat we maar gaan verhuizen.”

Puzzelhoekje

In dit jeugdhoeckje gaat het over het Loofhuttenfeest. Dit is een feest waarin gedankt werd voor de oogst en herinnert aan de tijd dat ze in hutten in de woestijn woonden. Kunnen jullie de ontbrekende woorden op de juiste plaats zetten?

Dit zijn de woorden: altoosdurende, Egypte, feest, Israël, geslachten, inzamelt, loofbomen, loofhutten, maand, palmen, vieren, vrolijk, vruchten, vijftiende en zeven.

Doch op de dag van de zevende, wanneer gij de opbrengst van uw land zult gij zeven dagen het des Heren vieren; op de eerste dag zult gij van sierlijke bomen nemen, takken van en twijgen van en van beekwilgen, en gij zult zijn voor het aangezicht van de Here, uw God, dagen lang. Gij zult het als een feest des Heren vieren zeven dagen in het jaar, een inzetting voor uw geslachten; in de zevende maand zult gij het In zult gij wonen zeven dagen; allen die in geboren zijn, zullen in loofhutten wonen, opdat uw weten, dat Ik de Israëlieten in hutten heb doen wonen, toen Ik hen uit het land leidde: Ik ben de Here, uw God.

Mocht je er nu helemaal niet uitkomen kun je het nalezen in Leviticus 23:39-43.

G. Wijkhuizen-van Vuuren,
Den Helder

De oplossing van het geheimschrift was: De priester legt zijn beide handen op de kop van de levende bok en belijdt al de zonden van de Israëlieten. Dan wordt de bok naar de woestijn gebracht en losgelaten.

Wilna Smienk-van 't Hul

Van huis uit

De rechten van de mens

Is het u ook wel eens opgevallen hoe goed het er de laatste jaren uit ziet met de rechten van de mens.

Om dit te verduidelijken zal ik u een aantal van die nieuw verworven rechten noemen.

Zo hebben we het recht om ons te ontdoen van een baby die we niet willen hebben. Vervolgens hebben we het recht ons te ontdoen van een partner waarmee we het niet meer zien zitten en om de eventuele kinderen die uit die relatie zijn voortgekomen hoeven we ons ook niet meer druk te maken.

Een aantal jaren later hebben we het recht zelf een einde aan ons leven te maken of dat door een welwillende arts te laten doen. Men kan zich ook het recht voorbehouden allerlei machines aan te sluiten zodat we er nog wat langer zijn.

Ook hebben we recht op een kind wanneer we dat zelf niet kunnen krijgen. Zelfs buiten ons eigen lichaam kan men voor een bevruchting zorgen en die dragen we dan zelf tot een goed einde. Of we krijgen een hormoonbehandeling en als er dan per ongeluk zes kindertjes zitten aan te komen, nou dan halen we gewoon een stuk of vier weg. Of we vriezen er een paar in voor later. Het allernieuwste recht dat we momenteel hebben verworven is het recht om moeder te worden na ons vijftigste of zestigste jaar. In tegenstelling tot Sara of Elisabeth bij wie dit wonder op Gods bevel gebeurde, worden er nu allerlei kunstgrepen verricht. De baarmoeder wordt met hormonen voorbereid op een zwangerschap. Van een nog jonge vrouw wordt een eikel geleend en de bevruchting vindt in de reageerbuis plaats. Als het karwei eenmaal geklaard is wordt de borstvoeding hormonaal op gang gebracht want tenslotte moet je de jonge moeder niets hoeven te onzeggen. De artsen die zich hiermee bezighouden, enkele in Amerika en Italië, zullen zich ongetwijfeld een beetje God voelen.

Ze hebben het met ontroering over het 'recht van elke vrouw' om moeder te worden en manipuleren de mens vervolgens zonder scrupules. Financieel gaat het hen ook voor de wind want de vaak wanhopige vrouwen betalen er tienduizenden guldens voor.

De mens als God in de twintigste eeuw. Hoe gelukkig zijn we ermee geworden. Onlangs verscheen er een uitgebreide echtscheidingsenquête waaruit bleek dat kinderen van gescheiden ouders er veertig jaar later nog last van kunnen hebben, om maar niet te spreken van andere familieleden zoals grootouders. Oudere mensen zijn vaak bang voor wat hen te wachten kan staan als ze niet meer in staat zijn voor zichzelf op te komen.

De mens als God is geen succes geworden dunkt me. Soms gaan ook ongelovige mensen hun vraagtekens zetten. De ethica Hélène Dupuis vindt het te ver gaan dat oma's moeder worden want: „zij denken alleen aan hun eigen belang en niet aan het belang van hun kind". In dit geval een kind waarvan de moeder hem/haar vermoedelijk niet volwassen ziet worden en dat misschien meer 'oppasser' van de ouders wordt dan kind.

Gelukkig staan de Nederlandse artsen er (nog) afwijzend tegenover maar of dat zo zal blijven is natuurlijk de vraag.

Genetische manipulatie is tenslotte ook een geaccepteerd verschijnsel geworden.

Al met al word ik niet echt vrolijk van alle prestaties van het menselijk vernuft. Goddank is er een God die in kan grijpen. Hij laat echter de mens gewoon zijn eigen gang gaan zolang deze zich niets van zijn geboden aantrekt.

Wat er dan allemaal mis kan gaan werd me duidelijk toen ik het boek 'Muren van mijn hart' van Bruce Thompson las.

Deze man heeft vanuit het geloof en zijn eigen ervaringen als arts een therapie ontwikkeld om beschadigde mensen weer 'heel' te maken. Het is een vaak moeizaam proces dat veel tijd en energie kost en altijd moet gaan vanuit de basis van God als grote Heelmeester. Hij heeft hiermee opzienbarende resultaten bereikt en veel mensen naar God terug mogen brengen. De EO heeft hier een tijd geleden een serie programma's aan besteed. Wat me ook duidelijk werd, of je nu slachtoffer bent of dader, dat het aanpakken van problemen een bepaalde grondhouding vergt waarbij je God wilt laten bepalen hoe het verder met je gaat en je tot de erkenning moet komen dat je er alleen niet uit komt. Daarna pas komt er ruimte voor vergeving, begrip, het belijden van schuld en schaamte.

Vanuit die optiek wordt het ook duidelijk dat hulpverlening zonder deze basis alleen maar korte termijn hulpverlening kan zijn waarbij het wezen van de mens niet wordt veranderd. Er bestaat gelukkig nog steeds een recht van de mens dat al eeuwen onveranderlijk hetzelfde is: het recht om naar God terug te gaan.

Rijk aan informatie, arm aan communicatie

Volgepropt

De man, die de hele dag werkt, de vrouw die een deeltijdbaan heeft, ze worden in hun werk overstelpt met informatie. Tekstverwerkers en computers braken vel na vel informatie uit en het kopieerapparaat vermenigvuldigt talrijke notities, nota's en korte verslagen, die op schrijfbureaus en in postvakjes worden gelegd. Weliswaar wordt een groot deel van die informatie slechts vluchtig gelezen wegens tijdgebrek, maar dat tempert de activiteit van schrijvers en vermenigvuldigers nauwelijks.

Als je thuis komt van je werk ligt er een stapel reclame op de deurmat. Je neemt er vluchtig kennis van of je mikt vrijwel alles weg. Ook bij de post zit veel informatie. Kerk, staat en maatschappij vormen werk- en bezinningsgroepen die veel geestesarbeid afscheiden.

En dan gaat de televisie aan: de hele wereld is te zien in de huiskamer. Het verenigings- en organisatieleven vraagt 's avonds aandacht van tal van mensen. We hebben waardering voor die mensen. Zij brengen het op om na overdag te zijn onderworpen aan intensieve informatieinjecties, 's avonds er nog eens aan blootgesteld te worden. Ze doen hun best in die avondvergaderingen, maar het komt meer en meer voor dat ze voelen: ik kan niet meer. Ik heb overdag zoveel informatie gekregen, ik ben op, ik zit vol, ik kan niet meer behappen en vanaf half negen, negen uur is het afgelopen met het opnamevermogen.

Zo zit de boel in elkaar op het informatieterrein. Ga maar na in uw eigen kring. Vaders zijn 's avonds moe van de informatiestroom, te moe vaak om naar de verhalen van hun schoolgaande kinderen te luisteren en tegen een uur of elf kijken man en vrouw elkaar met lodderende ogen aan: Ben jij ook zo moe? Laten we naar bed gaan; een andere keer praten we wel eens. En steeds weer: een andere keer. De overdaad aan informatie leidt tot een tekort aan, tot vermagering van de communicatie. Nooit eens echte aandacht, klagen mensen.

Gods communicatie

In deze samenleving, overvoerd met informatie en arm aan communicatie, bevindt zich de kerk. Met informatie,

die het wézen van de communicatie is: het Woord (Gods communicatie) is vlees geworden, heeft zich vervlochten met het menselijk bestaan.

Het is gegeven met het mens-zijn, dat er behoefte is aan communicatie. In het begin van de mensengeschiedenis horen we God al zeggen: Het is niet goed dat de mens alleen is. In de mensengeschiedenis is de behoefte aan communicatie op verschillende manieren gevoed. Het prille begin is de communicatie van mond tot mond. Daarna leerden mensen schrijven en lezen. Het communiceren via het geschreven woord heeft tot in de zeventiende eeuw plaats gevonden door middel van geschreven woorden. De boekdrukkunst gaf een enorme stoot aan de communicatiemogelijkheden. Eeuwenlang veranderde er vrijwel niets, hoewel de uitvinding van de rotatiepers meer invloed had dan "buitenstaanders" bevroeden. Deze pers maakte het drukken van grote oplagen in korte tijd mogelijk.

In deze eeuw traden ingrijpende veranderingen op; eerst de radio, daarna de televisie. In de communicatie tussen kleine groepen spelen telefoon en fax een grote rol.

Het in vergaderingen, in kerken en op politieke en maatschappelijke bijeenkomsten gesproken woord wordt niet meer gretig beluisterd. Velen komen voor deze vorm van communicatie niet meer uit de stoel.

Er is televisie en de t.v. biedt een ruim aanbod. We zeggen dat de t.v.-informatie vluchtig, snel en vaak oppervlakkig is, maar deze vorm van informatieverschaffing wordt wel geaccepteerd.

Zo is de stand van zaken nu. Er wordt, buiten de studie en de informatie op het werk om, minder gelezen dan vroeger. "De" mensen – ik generaliseer uiteraard – lezen minder dan vroeger.

Onder bovengenoemde titel schreef G.J. Breuker te Leeuwarden als redacteur een uitgebreid artikel in 'WOORD EN GEEST' – blad van de Vereniging tot bevordering van het gereformeerd kerkelijk leven – waarvan wij hierbij een gedeelte hebben overgenomen. Moge dit goed geformuleerde verhaal ons allen inspireren ernstig na te denken over wat er in de wereld rondom ons aan de hand is. Willen we werkelijk als christenen in onze maatschappij funktioneren, dan moeten wij God kennen, onszelf en de tijd waarin wij leven. Zó alleen kunnen wij met het evangelie op ingrijpende veranderingen inspelen!

Enschede

O. Mooiweer

Vrienden van het Kruis.

Periodieke uitgave van St. Beth-El.

Uitg. Vrienden van het Kruis, Postbus 495, 1500 EL Zaandam, tel. 075-700907

Informatie over christelijke boeken en folders in het Papiaments.

Uitg. Gereformeerde Kerk (vrijgem.) van Rijsburg.

C.H. Spurgeon,

Zeven laatste preken. 140 blz., f 27,50

ISBN 9051940858

Uitg. Van Wijnen, Franeker

C.H. Spurgeon,

Alles uit genade (tiende druk)

183 blz., f 27,50

ISBN 9051940947

Uitg. Van Wijnen, Franeker

Drs. A.G.P. Janson en dr. L. van Rompay (inleiding, vertaling en toelichting),

Efrem de Syrier – Uitleg van het boek Genesis.

Serie Christelijke bronnen. 176 blz., f 34,50

ISBN 9024268575

Uitg. J.H. Kok, Kampen

Drs. A.G. Knevel, dr. M.J. Paul, Dr.

P.H.R. van Houwelingen (redactie), Verkenningen in de katholieke brieven en Hebreeën.

Theologische Verkenningen, Bijbel en exegese, deel 7.

219 blz., f 32,50

ISBN 9029711094

Uitg. Kok Voorhoeve, Kampen i.s.m. E.O. Hilversum

Ds. A. van der Veer,

Vul opnieuw mijn hart. Bijbels dagboek.

78 blz., f 14,90

ISBN 9029711132

Uitg. Kok Voorhoeve, Kampen

Willem de Vink,

Op weg naar goud! Handboek voor leerlingen van Jezus.

115 blz., f 19,90

ISBN 9029711027

Uitg. Kok Voorhoeve, Kampen

Ds. A. Hilbers, ds. J. Bouma, ds. J.C. Schaeffer, e.a.,

Levenswoorden 1993. 51 blz., f 12,90

ISBN 90710778868

Uitg. Filippus, Arnhem

Dr. C.J. den Heyer,
Een joodse Jezus – de Christus der kerken. De plaats van Israël in de Christologie.
 92 blz., f 18,90
 ISBN 902426894x
 Uitg. J.H. Kok, Kampen

Ds. J.M. Goedhart,
Herstel bevorderd of belemmerd?
 Noodzakelijke reactie op 'Een kerk ging stuk'.
 110 blz.
 ISBN 9071097153
 Uitg. Bredewold, Wezep

Gerard Verbeek,
Omdat Hij komt.
 Jezus' gelijkenissen anders bekeken vanuit de cultuur van het Midden-Oosten
 64 blz., f 13,90
 ISBN 9023916751
 Uitg. Boekencentrum, Zoetermeer

Hallo,

Heb jij je vakantie al in zicht? Wij wel, maar natuurlijk niet zonder jou!

Z.E. organiseert voor de 23e keer twee beregezellige zeilweken in Friesland.

De vakantie van je leven met elke dag zeilen en ontspannen. Maar ook serieus meedenken over God, nieuwe vrienden maken en nu eens echt alles over zeilen te weten komen.

Van 17 juli t/m 31 juli in Friesland voor 430 gulden all-in.

Voor meer informatie, bel even met

Marlien 030 - 511934

Arend 02159 - 14130

(vanaf 18 jaar)

Moslams en het evangelie /
 Hostie en reliquie / Een eeuw
 Christelijk Gereformeerd / Het
 stoffelijk goed in de Heilige
 Schrift (naar een artikel van
 prof. C. Veenhof) in het
 februari nummer van
WAARHEID EN EENHEID.
 Bij proefabonnement à f 7,50
 voor 3 mnd, gratis de
 brochure: "Om het Woord
 Gods en het Getuigenis van
 Jezus": 01803-13281.
 giro: 1599800 S & G Delft.

Kerknieuws

Ned. Geref. Kerk van Maassluis
 Tijdens de vergadering van de regio Schiedam van 18 febr. jl. werd aan br. J. Schouls preekconsent verleend. Zijn adres is: Fabrikaat 59a, 3117 MH Schiedam. Tel.: 010-4265867.

Doctoraal examen Theologische Universiteit Apeldoorn

Het college van hoogleraren deelt mede dat J. Dekker op 19 februari jl. het doctoraal examen heeft afgelegd. Hij slaagde onder toekenning van het predikaat 'cum laude'. De scriptie over het hoofdvak bij prof.dr. H.G.L. Peels had als titel: Micha 6 en 7. Een kritische toetsing van het exegetisch draagvlak van de Deutero-Micha-hypothese van prof.dr. A.S. van der Woude. De heer Dekker is woonachtig te Nunspeet, Prins Mauritsersf 69, 8071 NJ. Tel.: 03412-61671.

Stichting Redt een Kind

De Stichting Redt een Kind bestaat deze maand 25 jaar en nodigt u uit voor een van de volgende bijeenkomsten:
 17 maart ZWOLLE, Zuiderkerk, Zuiderkerkstraat 31
 18 maart UTRECHT, Jeruzalemkerk, Troosterlaan 6
 19 maart HARDENBERG, Het Morgenlicht, Gramsbergerweg 59
 23 maart GRONINGEN, Refajahkerk, Galenuslaan 1
 24 maart ROZENBURG (ZH), Ontmoetingskerk, Koninginnelaan 53
 25 maart SLIEDRECHT, Ned. Geref. kerk, Jan Steenstraat 2
 Alle avonden: aanvang 20.00 uur.
 De heer P. Samuel, secretaris van de Bethel Fellowship, Redt een Kind's belangrijkste partner in India, zal daar aan de hand van dia's vertellen over het kinderwerk. Er is vertaling.
 Tevens verschijnt er een jubileumboek van de hand van Kees Rookmaaker, vertegenwoordiger van Redt een Kind in het buitenland. In dit boekje wordt het kinderwerk beschreven. Het is te bestellen door f 12,50 over te maken op giro 2669624 t.n.v. St. Redt een Kind, Rekening Present, te Ommen o.v.v. 'jubileumboek'.

Onder andere(n)

Korte cursus op de Wittenberg

Wéét waarom je gelooft
 Hoe kunnen we de blijde boodschap duidelijk onder woorden brengen voor niet-christenen?
 Hoe gaan we om met onverschilligheid voor het Evangelie?
 Welke redenen hebben mensen om géén christen te zijn?
 Hoe reageren we op vragen rondom het lijden in deze wereld?
 Hoe dient onze houding te zijn als gelovigen in deze tijd?
 Deze vragen komen aan de orde in een avondcursus over verantwoording afleggen van de hoop die in je is. Vanuit een bijbels-theologische fundering wordt toegewerkt naar de praktijk. De cursus wordt gehouden op 17, 24 en 31 maart in het gebouw van De Wittenberg te Zeist. Aanvang: 19.30 uur. Kosten: f 85,- per persoon, f 150,- per echtpaar.
 De avonden worden verzorgd door stafleden van De Wittenberg.
 Voor meer informatie en opgave: Kralingweg 10, 3707 HV Zeist. Telefoon: 03404-24166.

Amendement

'Amendement' is een politiek opinieblad voor christenen. Een initiatief waardoor bijbelgetrouwe christenen zich kunnen bezinnen op basale vragen over de relatie tussen christen-zijn en politiek. Het blad wil d.m.v. artikelen, interviews en columns een podium zijn, een ontmoetingsplaats boven partijmuren. Hopelijk kan 'Amendement' zo een bijdrage leveren aan een beter begrip tussen bijbelgetrouwe christenen, die het belang van politiek inzien.
 In het eerste nummer van 'Amendement' staat een interview met prof.dr. C. Graafland, die over christelijk politiek Nederland blikt, en een reactie van prof.dr. E. Schuurman daarop. Verder beschrijft mr. Andre Flikweert de verschillende partijpolitieke wegen van verschillende grote christenen, en gaat de perskroniek 'overheden, overwegen en overschrijven' over de SGP en de vrouw.
 'Amendement' is een kwartaalblad, verschijnt in maart voor het eerst en kost f 20,- per jaar. Bel voor een abonnement Marcel v.d. Grift: 01718-76814.

Want wij zijn burgers van een rijk in de hemelen, waaruit wij ook de Here Jezus Christus als verlosser verwachten... (Fil. 3 : 20)

In die verwachting leefde en werkte met veel toewijding, liefde en eenvoud, onze lieve schoonzus en tante

ANTJE HERMINA VERLEUR

geboren 6/1'07 en overleden 23/2'93
sedert 21/11'71 weduwe van **J.C. Pellicaan**

Australië: P.H. Pellicaan
G.Pellicaan-van Wageningen
Amersfoort: M. Verleur-Mays
Amsterdam: J.H. Verleur, mede namens de andere
neven en nichten.

Corr.adres: Mevrouw J.H. Verleur
Newtonstraat 32, 1098 HD Amsterdam

De samenkomst ter nagedachtenis van de overledene op vrijdag 26 febr. 1993 stond o.l.v. Drs. H. de Jong te Zeist en werd gehouden in de aula van de Nieuwe Oosterbegraafplaats aan de Kruislaan te Amsterdam. Aansluitend daaraan vond de begrafenis plaats.

FINANCIËLE ADOPTIE

Miljoenen kinderen in de Derde Wereld leven dagelijks in een onbeschrijflijke nood. Eén pennestreek en u brengt verandering in een kinderleven. Voor f 37,50 of f 40,— per maand zorgt u voor voedsel, kleding, christelijk onderwijs en medische zorg.

Meld u aan als sponsor!

Postbus 560
4200 AN Gorinchem
Telefoon 01830-24288
Postbank 30.20.900
ABN-AMRO 50.98.11.566

**WOORD
& DAAD**

Uitnodiging Jubileumbijeenkomsten 25 jaar St. Redt een Kind

17 maart	ZWOLLE, Zuiderkerk
Zuiderkerkstraat 31
18 maart	UTRECHT, Jeruzalemkerk
Troosterlaan 6
19 maart	HARDENBERG, Het Morgenlicht
Gramsbergerweg 59
23 maart	GRONINGEN, Refajahkerk
Galenuslaan 1
24 maart	ROZENBURG (ZH), Ontmoetingskerk
Koninginnelaan 53
25 maart	SLIEDRECHT, Ned. Geref. kerk
Jan Steenstraat 2

Aanvang 20.00 uur. U bent van harte welkom.

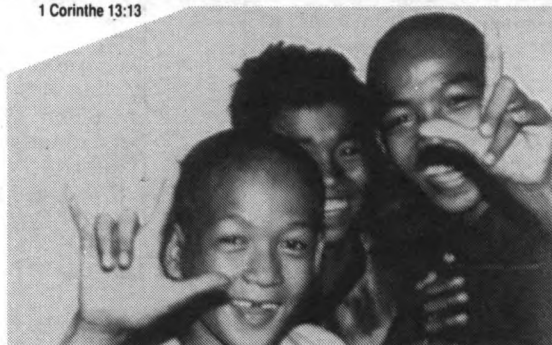
stichting

redt een kind

Papaverstraat 19, 7731 VS Ommen
Postbank: 1599333 t.n.v. Stichting Redt een Kind te Ommen.
Bank: ABN/Amro te Doorn, rek.nr. 37.73.32.860
Tel. 05291-55907, b.g.g. 05291-55702

GELOOF, HOOP & LIEFDE

1 Corinthe 13:13

ECHT WEL!

'Geloof, hoop & liefde,; alleen deze drie geven echt perspectief aan mensen en volken in nood. Daarom geeft evangelisch hulp- en ontwikkelingsfonds Stichting TEAR Fund Nederland hulp via plaatselijke kerken en christelijke organisaties in ontwikkelingslanden.

Door dit wereldwijde netwerk van contacten kan TEAR Fund effectief hulp bieden o.a. door: noodhulp, projecten, uitzending van ontwikkelingswerkers en steun aan gezins- en samenlevingsprogramma's.

TEAR FUND
evangelisch hulp- en ontwikkelingsfonds

GIRO 41 400

Postbus 104, 3970 AC DRIEBERGEN, Tel. 03438 - 14844